1704

1704

1699

IOANNIS

ARGENTERII

V. DOCTISSIMI

DE

VRINIS

LIBER.

Ex Officina [redacted]

Anno M. D. XCI.

IOANNIS ARGENTERII DE VRINIS LIBER.

DE VTILITATE HVIVS OPERIS. CAPVT PRIMVM.

TRACTATIONEM de Vrinis vtilissimam esse in dignoscendis corporis malis, nõ solum Medici agnoscunt, sed etiam alij omnes dignotionẽ quæ ab ipsis sumitur talẽ sibi esse persuaserunt, vt nullam aliam putent veriorem aut communiorem. Credunt ij ex vrina non solum internos, verumetiam externos affectus omnes deriuari posse. quod quam falsum sit postea ostendemus. magnum tamen illius esse vsum nemo negare potest. Quo quidem moti omnes Medici antiqui & recentiores aliquid de vrinis scripserunt. Nam Hippocrates contempta prorsus tractatione de pulsibus, de vrinis multa sparsim scripsit. idem fecit Galenus; sed neuter eorum tentauit rem hanc methodo explicare: id quod postea Auicenna & Actuarius, & hic inter omnes maxime, conati sunt facere. Verum Auicenna, vt alia omnia, sic & illa quæ ad vrinas pertinent non vt auctor, sed vt Galeni interpres, collectis ex eo scriptore plurimis locis, nobis tradidit: Actuarius vero, dum fabulosa multa scribit; & Oratorum more extollit suum opus, & hanc materiam vt vtilem & magni vsus, minus probabilem reddit. Post hos multi alij Medici ex nostris Latinis eandem

rem ſunt aggreſſi: ſed cum antiquiores alios ita ſequuntur vt nullius rei auctores eſſe velint, ideo vera principia ab illis ſumi nequeunt: vnum tamen excipio Montanum Veronenſem noſtra hac ætate celeberrimum, qui (vt in alijs ſolet) ita in libello quem de Vrinis ſcripſit, de ſuo multa affert. Sed ille dum nititur materiam hanc aliter explicare quam alij, & in eo ſibi placere, principia quædam ponit, quæ a veritate ſunt aliena. Ego vero aliorum labore adiutus, eandem rem tractare aggredior, & peracto hoc opere quilibet Medicus doctus & bonus agnoſcet quantum ornamenti meo labore ei attulerim. Ac vt diſputatio noſtra methodo conſtet, primum docebimus quid ſit Vrina, ex qua via gignatur, in quo loco, ex qua cōcoctione fiat, quæ ſint partes ad illius generationem, collectionem & emiſſionem natæ & deſtinatę; quem denique vſum habeant, & qualem naturam: Secundo loco, vrinæ differentias omnes: Tertio, cauſas omnium differentiarum explanabimus: Quarto, quid poſſit ipſa vrina, & ſingulæ ipſius differentiæ oſtendere, trademus. Poſtremo, quid obſeruare oporteat medicum, vt recte de vrinis iudicet. His ita explicatis putabo me meo officio functum. Porro vt de generatione primum agamus, videndum quid de ea ſenſerint auctores.

DE

DE GENERATIONE VRINAE.

CAPVT SECVNDVM.

OMNES auctores vno conſenſu fatentur vrinam eſſe excrementum: id quod manifeſte apparet. nam quotidie a noſtro corpore tanquam res inutilis excernitur: ideo excrementum dicitur. De natura & ortu huius excrementi, nullus poſt Galenum recte ſcripſit. Nam Actuarius ponit vnam fieri coctionem in ventriculo: alteram in hepate: tertiam in vena caua: quartam in habitu corporis: vrinam autem eſſe excrementum huius coctionis quæ fit in vena caua. Verum ille errat. Primo, quod non doceat ex qua materia fiat hoc excrementum: deinde quod non docere poſſit, fieri aliquam concoctionem in vena caua. Nam cum venæ eiuſdē ſint naturæ, cur magis in illa quam in alijs venis fieri coctionem dicemus? Eſſent ergo non ſolum quatuor coctiones, ſed propemodum infinitæ. Tradit præterea Galenus libro tertio Methodi, in omni coctione alimenti reſultare duo genera excrementorum, vnum craſſius, alterum tenuius. & merito quidem: nam cum in rerum conſiſtentia recipiantur ſolum tria, vnum quod eſt mediocre, aliud tenue, aliud craſſum; quod eſt mediocre, aſſimilatur naturę, quæ vt ex contrarijs ad mediocritatem peruenit, ſic mediocri ſolum poteſt nutriri & conſeruari: reliqua vero duo fiunt

necessario inutilia. Quare duo necessario, & non plura, relinquuntur ex omni coctione excrementa, crassum vnum, tenue alterum: quod in coctione apparet, quæ fit in singulis partibus, in qua sordes fit, quæ camisias tingit, & est crassum excrementum: alterum est vapor, qui per insensibilem transpirationem transpirat, & est tenuius: cuius odore permoti canes dominos suos sequuntur, & agnoscunt, & inimicos prosequuntur, ferasq; venantur. Miscetur vapor ille cum aere, & vna cum eo per transpirationem trahitur in corporibus: & vt peculiaris cuiusque est natura, ita differūt inter se hæc excrementa. Eodem pacto in concoctione quæ obiter in hepate resultat, humor melancholicus crassum excrementum, & bilis flaua, tenue: in ea vero quæ fit in ventriculo, apparet crassum excrementum, scilicet, stercus quod ad intestina descendit. Quod si dicamus vrinam sanguinis & concoctionis, in qua sanguis gignitur esse excrementum; tria essent istius coctionis excrementa, & vnicum eius coctionis quæ fit in ventriculo: quod si vna sit coctio in vena caua, præter illam quæ fit in hepate, ostendere oportet quidnam sit illius excrementum. Cæterum Montanus in similem aut etiam maiorem incidit. tria enim solum ponit esse excrementa in corpore, & tres concoctiones: quod Galeno & his quæ apparent in nostro corpore repugnat, dum singulis coctionibus singulum tribuit

tribuit excrementum. deinde imaginatur coctionem sanguinis quæ fit in hepate, habere multos gradus perfectionis inter se differentes. Incipere enim sanguinis generationem in mesaraicis, qui in summa parte hepatis postea veram formā sumit: vbi scribit duo gigni excrementa, bilem vtramque, postremo ipsum sanguinē perfectiorem gradū coctionis in gibba hepatis parte capere, & tunc gigni serosum excrementum, quod colore rubrum esse dicit, & illud expelli extra venas, & a renibus trahi concoquique, & ex parte tenui ali renes, & post nutritionem expelli meram aquositatem, quæ purum est excrementum, quod est quartum & vltimum excrementum, cum bilis flaua & melancholicus humor sint nutrimenta illa folliculi, vt vocant, fellis; hic vero lienis. quibus positis statuit vrinam renum esse excrementum, quod est quartum & vltimum excrementum in secunda coctione sanguinis genitum. Qua quidem in re plures sunt errores quam verba: quos facile est refellere, quia sese mutuo expellunt. nam tres tantum posuit fieri ante coctiones: nunc autem ponit aliam fieri in renibus, & huius excrementum esse vrinam, quam statuit pariter esse excrementum coctionis quæ fit in gibba hepatis & vena caua. Erit igitur excrementum multarum coctionum. Absurdum præterea est (vt alibi ostendemus) in mesaraicis, aut alijs venis sanguinem fieri,

quandoquidem partes albæ nequeunt materiam quã tangunt mutare in colorem rubrum. Quinetiam illud explodendum penitus, in eadem coctione fieri plura excrementa, per maiorem aut minorem conlaborationem. Nam excrementa non fiunt in omni gradu actionis, ſed actione iam perfecta apparet, quod eſt inutile & excrementum: alioqui cur non ponit fieri plura excrementa in alijs coctionibus? Sed dicat Montanus quibus ſignis cognouerit ſeroſum excrementum quod a renibus trahitur, primo rubrum eſſe; an forte quod renes nequeunt nutriri ſine ſanguine? id quod eſt verum. Sed ſanguis quo illi nutriuntur, non trahitur forte per eas venas, per quas elicitur vrina, aut non eodem tempore. expelli quidem illum ſeroſum humorem ab hepate vel venis, verum non eſt, ſed a renibus trahitur, nec in eo renes aliquam concoctionem tentant, (fierent enim cum ea concoctione certa excrementa, quod non fit,) ſed in ſolo ſanguine quem nutritionis gratia attrahunt, ex cuius concoctione non alia proueniunt excrementa quam ſordes & vapor. Hæc enim partium omnium excrementa ſunt cum ſibi nutrimentum parant. Quę vero diximus eſſe concoctionis ventriculi, & hepatis excrementa, ſequuntur publicam concoctionem inſtitutã a natura ad totius animalis alimoniam. Illud vero quis ferat, partem aliquam nutriri bile flaua vel humore melancholico?

cholico? Nam ſi omnes partes conſtent ex quatuor humoribus, conſtat ex vnico non poſſe fieri nutritionem. Ergo vrina non gignitur in hepate aut venis, nec eſt excrementum illarum partium vel renum, ſed concoctionis quæ fit in ventriculo: & ſic nõ ex alia materia quam ex potu & quæ potionis vim habent. Ad id enim pertinet, quod ſcribit Galenus, nos paulo minus mingere quam bibamus: tanquam materia vrinæ ſit potio. Nam parum illud quod facit vrinam pauciorem eſſe potu, manet cum alijs humoribus commixtum, & cum illis fertur per vniuerſum corpus, vt per omnes corporis meatus poſſint illi tranſire: & id eſt quod in ſanguine a vena extracto ſupernatat. docet id color illius ſuapte natura albus. qualis eſt color ventriculi: potus enim mutatione ſola coloris quem a ventriculo accipit, vrina fit. Teſtatur idem Galenus libro quarto de Vſu partium, duo, inquam, reſultare excrementa, humorem melancholicum & bilem: aquam vero hanc & aquoſum humorem excrementum nutrimenti * ventriculũ eſſe dicit, & ita ab Hippocrate vocari: & factum eſſe vt ex ventriculo in venas, & ab illis ad hepar chylus tranſire poſſit ex cibis in ventriculo factus. Itaq; ſi ex ventriculo dicit illud fieri per venas & hepar, conſtat non in hepate aut venis gigni, ſed genitum fuiſſe in ventriculo ex potu. Eſt ergo illud tenendum, vrinam gigni in ventriculo, non ta-

men vrinæ nomen capere donec a sanguine se-paretur a renibus qui ex naturali proprietate vim habent attrahendi illam, tanquam ali-quid sibi familiare, quam postea per vreteras, id est vrinarios meatus, ad vesicã transmittunt. Nam excrementa excrementi nomen non ha-bent interim, dum sunt confusa cum alijs hu-moribus. Sic bilem vtramque, quæ cum san-guine & pituita est in venis, & ipsam pituitam, humores vocamus. Excrementum vero est quod ex illis separatum est a massa sanguinis. Quia ergo non separatur excrementum hoc statim post concoctionem ventriculi, sed post eam quæ fit in hepate, ideo putarunt alij in he-patis cõcoctione gigni. Quod quidem verum non est: sed vt diximus fit in ventriculo, & post concoctionem sanguinis perfectam in hepate separatur; & quod prius aqua aquosumq; ex-crementum dicebatur, vrinæ nomen accipit: seruatur igitur res eadem, & mutatur nomen. Sed antequam vlterius progrediamur, illud expendendum est quod diximus, renes natura-li quadam proprietate serosum attrahere hu-morem, & attractum expellere. Nam Galenus in libro de natura factionum probat fieri attra-ctionem, vt id quod attrahitur, retineatur: i-dem retineri vt concoquatur & assimiletur: facta autem cõcoctione & assimilatione, quod dissimile est relictum expellatur: adeo vt attra-ctionis finis sit retentio, huius vero concoctio.

Dicen-

Dicendum igitur erit vrinam attrahi a renibus vt retineatur. At si retinebitur, retinebiturne vt concoquatur & assimiletur? At si hoc fit, fa-teri cogimur ex seroso humore nutriri renes, quod absurdum agnoscitur. An dicendum est, ea quæ scribit Galenus de fine illarum actio-num, intelligi solum de ijs rebus quæ nutriri possunt? Aliam vero esse attrahendi rationem in his quæ attrahuntur ob solam familiarita-tem qualitatum. In illis enim multa fieri attra-ctione ob retentionem, sed naturæ prouiden-tia quæ attractionem instituit, vt separatio fiat rei inutilis ab vtili, & inutilis fiat expulsio, ne corpus ab ea lædatur. An dicemus etiam fieri quandam breuem retentionem & fruitionem in ea rei gratæ, cuius ratione mouebantur re-nes vt attraherent? Quid prohibet etiam quo minus dicamus cum seroso humore attrahi et-iam aliquid ex tota massa, ex quo renes ipsi nu-triuntur; & illud retineri, concoqui, & sua ap-parere excrementa; vrinam vero ipsam nequa-quam retineri. vbi enim in renibus asseruari posset? conueniens enim non est, vt quod pu-rum iam est excrementum diu retineatur in aliqua parte, etsi de naturæ lege quædam par-tes sunt institutæ ad illius attractionem, colle-ctionem & transmissionem. Trahi autem a re-nibus præter serosum humorem aliquid ex to-ta massa ex eo constat, quod illos nutriri opor-tet ex quatuor humoribus, & quod vrina tinga-

tur colore ſubpallido, & habeat contenta quæ quidem bilis & pituitæ miſtionem oſtendunt. Nec abſurdum eſt aliquid humoris melancholici etiã miſceri, etſi ille ob ſui paucitatem euidentem non præbet miſtionis notam: minimum enim eſt aliorum proportione humoris melancholici in corpore, & ex eo quod attrahitur a renibus minimum relinquitur; nimirum quod renes ſuapte natura craſſi & duri melancholico ſanguine, ex quo ſolo craſſities conciliatur in alimento, vt Galenus teſtatur ſeptimo Methodi, egeant ad ſui nutritionem. Quibus quidem ita declaratis, licebit definire, Vrinam eſſe excrementum tenue & aquoſum ex potu genitum in cõctione quæ fit in ventriculo, & perfecta concoctione hepatis ſeparatum a ſanguine attractione renum, & receptum in veſica: nam per ſudorem vacuatur etiam aquoſus hic humor, nec non per aluum, & ſecta vena cum ſanguine ducitur, ſed vrina non vocatur, quia per renes non trahitur nec recipitur in veſicam: vacuantur etiam per renes & in veſicam recipiuntur lapilli, arenulæ, ſanguinis grumi, pili & multa alia quæ vrina non dicuntur, quia non ſunt de natura aquoſi humoris, ſed in vrina dicuntur contineri, quia cum illa exeunt. Vrinæ excretio non ſolum habet hunc vſum, quod corpus ſanguine purget, ſed etiam quod indicium ſit latentium in corpore morborum multorum, & quod pituitam, pus, lapil-

lapillos & alias ſordes hærentes in vijs & partibus, per quas illa tranſit, abſtergat. Hæc de ipſo liquore, generatione, cauſis & vſu ipſius vrinæ nunc ſufficiant.

DIFFERENTIAE VRINARVM.

CAPVT TERTIVM.

VRINÆ differentias quaſdam dicemus eſſe præcipuas maxime, alias vero minus. Illas ita vocamus, quæ ſumuntur ab ijs quæ in vrina apparent; has vero, quæ a cauſis, effectis & mingendi modo differunt: quæ etſi immediate non conferunt ad indicandum de vrina, tamẽ illius naturam & patefaciunt, & vna cum illa corporis affectus produnt. Porro in vrina apparent conſiſtentiæ, vrinæ qualitates, quantitas & cõtenta. In conſiſtentia hæ inueniuntur differentiæ, quod vna ſit craſſa, alia tenuis, alia mediocris. Tenuem rurſus vrinam Galenus & Actuarius ita diuidunt: quod quædam ſit quæ tenuis mingitur, & poſtea talis manet: alia vero quæ tenuis mingitur, ſed craſſa poſtea euadit, idque vel ſtatim vel longiore interpoſito tempore. Sic inter craſſas quaſdam dicunt eſſe quæ tales minguntur & tales manent poſtea: alias vero quæ craſſæ minguntur, & poſtea attenuantur, & tum has tum illas omnes tenues & craſſas aliquid peculiare in cruditate & concoctione oſtendere. Quarum auctoritate commotus

Montanus, corruptas vrinas antequã ad ignem reciperent quam prius habebant naturam, inſpicere ſolebat. Quod mihi ſæpe cum Patauij vna cum ipſo ægrotos communi opera inuiſerem, riſum mouit. nam quid oſtendere poſſunt tales vrinæ corruptæ a frigore vel a calore externo? quandoquidẽ videmus omnes vrinas & tenues & craſſas & albas & pallidas, & alias quaſcunque tandem ita corrumpi, craſſeſcere perturbari & confundi. Quæ craſſæ ſunt, cum depoſita parte ex qua fiebat craſſities in liquore vrinę tenues reddũtur, oſtẽdunt certe quod illi auctores ſcribunt: At tenues craſſæ nunquam fiunt extra corpus, ita vt aliquid aſſumãt materiæ craſſæ, quæ aliquid de corpore poſſit oſtendere. Id quod oſtenditur, quia poſtquam excalefactæ fuerunt, claræ euadunt, & recipiunt eandem conſiſtentiam, & eas qualitates, quas habebant cum a corpore exierunt. Fiunt ergo vrinæ tenues in aere, non craſſæ re vera, ſed opacæ & confuſæ: & ſi craſſæ fiunt, non fiunt ob miſtionem, ſed ob concretionem; quæ cum puram habeat cauſam ab aere ambiente qui calorem & ſpiritus vrinæ extinguit frigiditate, aut calore diſſoluit, (qua ratione in tempore admodum frigido vel calido facillime ita vrinæ corrumpuntur) nihil poteſt de diſpoſitionibus corporis noſtri ſignificare. Quare craſſities illa & confuſio non faciet differentiam in vrinæ conſiſtentia, ſed in qualitatibus vi-

ſibilibus

ſibilibus, in quibus opacitas & perſpicuitas inſpicitur. Et hæc de differentijs quæ a conſiſtentia ſumuntur. Cæterum differentias in vrinis ducemus in qualitatibus primis, ſecundis & tertijs. In primis quidem: nam aliæ ſunt vrinę admodum calidæ & feruentes, quæ tales apparent non ſolum ægrotis cum minguntur, ſed etiam Medicis cum tanguntur in vaſe vrinario. Aliæ ſunt temperatæ: aliæ vero minus calidæ quam mediocris vrina requirat. Secũdæ qualitates quædam pertinent ad viſum: aliæ ad guſtum: aliæ ad odoratum: aliæ etiam ad tactum. Ad viſum quidem pertinet, quod dicitur diaphanon ſiue perſpicuum, & illius oppoſitum opacum. & quadam ſunt vrinæ opacæ, quædam perſpicuæ. Quæ differentiæ, vt recte docet Auicenna, non ſolum in vrinis, ſed in alijs rebus craſſis & tenuibus apparent. Nam vitrum fuſum & cornu craſſa ſunt & perſpicua: ſic albumen oui & gluten piſcium. Aqua vero turbida tenuior quidem ſupradictis rebus, ſed tamen opaca. Sic inter vrinas ſubiugales ſunt craſſæ & opacæ; & quæ corruptæ ſunt ab aere externo opacæ ſunt & craſſæ ex concretione: & non raro reperiuntur tenues & opacæ, vt in ijs qui morti ſunt propinqui; & craſſæ & perſpicuæ, vt in febribus ardentibus & bilioſis. Quæ ducuntur differentię a coloribus, hæ ſunt: quod quædam ſint vrinæ albæ, aliæ nigræ, aliæ quæ medios habent colores inter album &

nigrum: & in his quædam etiam differentiæ ducuntur. nam quædam sunt intensæ albedinis, aliæ vero non intensæ. Albedinis intensæ sunt crystallina, aquea & niuea, quod crystalli, niuis & aquæ colorem referant: remissæ albedinis dicuntur lactea, quæ seri lactis; glauca, quæ cornu albi; charopa, quæ pili subalbi cameli colorem æmulatur. Nigræ vrinę carbonis extincti colorem exprimunt, nec magnas recipiunt differentias, sed exiguas admodum in magis & minus, quas quilibet agnoscit. Sequuntur differentiæ sumptæ ab intermedijs coloribus, progrediendo ab albis ad nigras vrinas. Primum occurrit subpallida, quæ & palearis dicitur, quod colorem referat paleæ tritici; quam sequitur pallida, quæ citrina dicitur, v in cortice mali citrij apparet. Succedit deinde subruffa, qui color est auri non puri: & talis vrina dicitur esse hominis bene sani. Ruffa, quam Græci πυῤῥὸν, id est igneam, quod igni flammam forte repræsentet, quæ & aurea dicitur, colorem puri auri indicat. Subflaua quæ & subcrocea, qualis fit dissolutis floribus carthami in aqua. hanc sequitur flaua, quæ & crocea dicitur: quem colorem ostendit aqua, in qu flores croci sunt dissoluti: hanc Græci ξανθὸ vocant. Succedit deinde vrina rubra quā Grę ἐρυθρὸν appellant: cuius multæ sunt species Nam quædam est rubra ad albedinem decli-

nans

nans; vt in cerasis male maturis, & in quibusdam maturis conspicitur: alia est rosea, qualis est rosa: alia est purpurea, vt purpura vulgo scarlata dicta; & talis color est rubeus vuarum. Alia est rubea obscura, quæ Veneta & brunna vocatur, ex albo & nigro ęqualiter mistis facta. Vinea & passea videntur esse differentiæ purpuræ; aut purpuream sequi statim ante Venetam. est enim vinea quæ rubei vini vel iecoris colorem ostendit: passea vero, quæ similis est in colore passæ, & sæpe facta ex vuis nigris aut cerasis nigris, viridis colorem brassicæ exprimit aut smaragdi aut graminis: liuida vt est color plumbi. Oleaceam vrinam scribit Galenus LXXIII. tertij libri Epid. vario modo ab antiquis intellectam. ipse ita eam vocat, quæ colorem & consistentiā olei refert. Has vrina claudit in alio extremo, vt diximus, nigra. Ceterum differentiæ quæ a contentis sumuntur in vrina, ita diuidentur, vt quædam dicantur in suprema parte vrinæ superficiem constituere, alia supernatare, alia innatare, alia subsidere. Superficiem constituit id quod dicitur a practicis corona siue circulus, qui capit differentias in colore, consistentia & quantitate. Supernatant pinguedo, bullæ, spuma: innatant encorema, nubecula & quæ pilorum & filamentorum figuram retinent. Subsident hypostasis seu sedimentum, sabulum, quæ & arena dicitur, lapis, pus, grumi, & cetera quæ fundum

petunt. Capiunt prædicta etiam differentias in quantitate, cõsistentia, qualitate, vt color, figura. Nã nebecula, encorema & hypostasis aliquãdo sunt magnę, aliquãdo sunt paruę, aliquãdo crassę, tenues aliquando, aliquando diuulsæ, aliquãdo vnitę, aliquando læues, asperę, æquales, inæquales, rotundæ, oblongæ, pyramidales, alia figura prædite, aliquãdo albę vel alio colore tinctę. Ceterum a qualitatibus quæ odore percipiuntur, sumuntur etiã vtiles differentiæ: quædam enim bene, vt vrina sanorum; quædam male olent, vt inter has diuersarum rerum male olentium quædam plus vel minus odorem repræsentant. Quod si Medicus non esset vir egregius & nobilis, vt debet esse qui hoc nomine dignus est, posset ex vario sapore, qui in vrinis est differentias colligere. sed ea reijciamus, nec artem nobilissimam, sordidam reddamus. Cum vero dicimus aliquando vrinã esse acrem & mordacem, & talem sentiri cum mingitur, aliam vero sine mordacitate esse; differentias capimus a tertijs qualitatibus. A quãtitate vero sumimus differentias: vel enim nõ redditur vrina & penitus supprimitur, aut certe minus quam oporteat, aut mediocris est illius quantitas, aut multa adeo vt mediocritatem & potus quantitatem excedat. Ceterum cum dicimus quasdam vrinas a bile, alias ab humore melancholico, alias ab alia materia mutari: quasdam præterea a somno, alias a vigilia, alias a morbis, alias ab alijs causis differentias ducimus. Iam vero cum dicimus vrinas quasdam salutem adferre, & significare alias mortem, nonnullas ventriculum affectum, alias caput, hepar, cor, venas læsas, vel sanas partes ostendere; ab eo quod possunt facere & quodammodo ab effectis differentias ducimus. Mingendi vero differentias quoq; statuimus; quum dicimus quasdam emitti facile, alias difficile, alias voluntarie; inuoluntarie alias cum dolore aut absque dolore excerni. nam etsi proprie ad ipsam vrinam non pertinent hæ differentię: tamen conferunt ad sedes affectas & causas effectuum dignoscendas. Sed hæc sufficiant de differentijs vrinarum.

DE CAVSIS VRINARVM.

CAPVT QVARTVM.

CAVSAS vrinæ quæ in ea appareant sigillatim explicare oportet, quoniam diuersæ sunt causæ. Quod si vrinæ ipsius causas videamur satis explicasse, quum illius generationem & naturam explicaremus; verum quia docendi ratio expostulat, vt de causis vrinæ primo agamus, in qua aliarum omnium rerum quas in vrina esse diximus natura posita est, ideo non pigebit easdem breuiter repetere. Vrinæ igitur materia est quicquid in aquosum humorem verti potest, & potissimum quidem potus:

sedis non solus, quia ex iusculis aquosis & ex fructibus similibus vrina plurima etiam gignitur, nec non ex vniuersa massa fusa, attenuata & liquata exprimitur eliciturque aquosus humor & vrina. Quo pacto diuretica medicamenta prouocare vrinam dicuntur, quia scilicet materiam ex vniuersis humoribus veluti deprimant, aut saltem aquosum humorem naturæ prouidentia relictum ad iliorum ventriculum separent, & ad renes vesicamque conuertant. Causa vero efficiens huius aquosi humoris est concoctrix facultas ipsius ventriculi, qui potionem & alia aquosa, quæ sumuntur, emittat in album colorem qualis est ventriculi color. Locus autem in quo gignitur, ventriculus est: a quo vero separatur aquosus hic humor, est caua vena: locus vero in quo recipitur, vesica est: instrumenta per quæ fit separatio, sunt renes: finis, nostri conseruatio. Separatur enim serosus hic humor ab vniuersa humorum massa, vt probe nutriri possit vniuersum corpus.

DE CAVSIS CONSISTENTIæ *Vrinæ*.

CAPVT QVINTVM.

CONSISTENTIÆ vrinarum causas generationi non tradunt auctores nostri, aut certe ita docent, vt intelligere non liceat quæ sit immediata causa tenuitatis, crassitudinis, mediocritatisque illarum. Dicunt enim tenuem indicare vel priuationem coctionis, aut obstructionem in venis, aut debilitatem hepatis, aut meatuum qui ad vrinam sunt destinati, & ob debilitatem non attrahunt nisi quod tenue est; aut si attrahunt, non tamen eiiciunt nisi quod tenue est: aut multam aquæ potationem aut vehementem frigiditatem cum siccitate causam esse dicunt. hæc Auicenna. Verum licet adhuc dubitare, quomodo priuatio coctionis aut obstructio aut aliæ prædictæ causæ consistentiam mutent; an scilicet per se id faciant, an vero per accidens alioque interueniente. Ego vero arbitror vrinas semper suapte natura tenues esse, fieri autem crassas aliorum humorum permixtione: nam aquosus humor, sicut & aqua, per coctionem solam inspissari crassescereque nequit, quoniam terrenam substātiam non habet, aut certe exiguam. Nam a frigido nihil in corpore nostro, aut certe non vrina cōcrescere & crassescere potest. Igitur quod crudo adhuc morbo aut cibo tenues mingātur, cruditas per se non est causa. sed quoniam expurgationes separationesque humorum & excrementorum non fiunt nisi peractis coctionibus; ideo fit, vt cruditas dicatur esse causa tenuitatis, concoctio vero crassitudinis. Eodem pacto obstructiones meatuum vrinariorum

tenuitatis ſunt cauſa, quod prohibeant ferri cum vrina, quod craſſitudinis illarum cauſa eſt. Debilitatio vero hepatis cauſa eſt tenuitatis, quia concoqui non poſſunt humores, præſertim ſi a frigiditate labefactetur concoctio. Eadem ratione cibi potuſque immoderata copia tenues reddit vrinas, quod ſcilicet naturam grauet, & coctionem perferri impediat. quomodo frigidos affectus ventriculi ex vrina etiam prædicimus, quoniam frigiditas eſt in ventriculo concoctio, quæ illic elaboratur, nequaquam perfici poteſt. Ea vero fruſtrata nequit probe fieri, quæ in hepate exercetur. Ergo conſtat craſſas fieri vrinas ex humorũ permixtione, tenues vero emitti, quoniam nihil cum aquoſo illo excremento craſſioris humoris permiſcetur. Quis vero humor miſceri poſſit, qui craſſitudinem faciat, videndum eſt. Poteſt quilibet ex quatuor humoribus ex quibus corpus conſtat, ſanguis, bilis vtraque & pituita, nec non aliquando pus, in ijs videlicet, in quibus vlcus eſt in aliquibus partibus ad vrinam reddendam deſtinatis, ac ex colore & odore quiſnam ſit facile dignoſcitur. Nam quatuor humores proprijs coloribus diſtinguuntur: Pus vero a pituita odore ſeparatur, conſiſtentia & alijs: de quibus vt hic agamus non eſt noſtri inſtituti. Non mirum igitur ſi morbi initio tenues mingantur vrinæ: nam tunc cruda omnia ſunt, nec aliquid a natura expellitur. Aut ſi

craſſæ

craſſæ, tunc apparent vel indicant magnam ſubeſſe humorum copiam, quam natura nec retinere nec elaborare poteſt: aut humorem declarant, qui facile aliqua ex parte vinci & ſecerni poteſt. quomodo in tertianis craſſæ rubræque vrinæ primis diebus apparent, ex bile craſſitudinem adeptæ, & in pituitoſis morbis vbi magna eſt pituitæ copia, craſſiſsimæ pituitoſæque redduntur vrinæ. Vbi vero hæc duo abſunt, primo tenues, poſtea augeſcente morbo aliquando craſſitiem acquirunt, & eam mediocrem iam in vigore, maximam in declinatione: quanto enim magis procedit concoctio, tanto magis excernuntur humores, qui cum vrina miſceri debent. Iam vero ruente morbo ad finem declinationis, & properante ad ſalutem, tenues fieri incipiunt, quando deficit humor qui cum vrina miſcebatur, craſſitudiniſq; erat cauſa. Eodem pacto cum cibus adhuc crudus eſt in ventriculo & hepate, tenues minguntur vrinæ; craſſiores vero cum perfecta eſt cõcoctio. Quod ſi quis inſiſtente iam tempore edendi rurſus mingat vacuata iam bile, inſpiciet vrinam attenuatam eſſe. Ergo vrinæ quæ ſemper tenues manent in morbis, cauſam habent perpetuam cruditatem; ratione imbecillitatis naturæ, vel ob ineptitudinem materiæ quæ concoctionem non admittit, qua fruſtrata nihil ſecerni poteſt excrementi, quod cum vrina mixtum craſſitudinem faciat. Contingit

etiam aliquando concoctionem quidem fieri per generationem materiæ quæ cum vrina miſceri poteſt; ſed quia alio conuertitur, quam ad vrinæ vias, ideo tenues minguntur vrinæ, vt in iis contingit qui phrenitide laborant vel podagra, aut alio morbo qui vim habet alliciendi humores ad partem affectam. & quæ minguntur tenues ob fruſtratam concoctionem in febribus; lethalem morbum oſtendunt in febribus acutis, ſi diu tales perſeuerent: neque enim natura tam vehementem calorem & putredinem ſuſtinere abſque diſſolutione animalis poteſt: in febribus vero intermittentibus, longitudinem morbi prænunciant. Quæ vero craſſæ minguntur, & tales perſeuerant progrediente morbo, oſtendunt quidem mixtionem humorum & excrementorum, ſed non eorum qui gignuntur ex materiæ morboſæ concoctione. Non enim in principio morbi concoctiones fieri poſſunt. Quod ſi nullum habuerint concoctionis principium, illam nequeunt indicare. Fiunt ergo tales vrinæ expellente natura humores a quibus grauatur, & cum perſeuerant tales vrinæ, naturam ab illis opprimi: atque eodẽ modo in morbis qui perimendi vim habent, mortem denunciant. Ergo ſigna cruditatis in his morbis non ſolum morbi longitudinem, ſed etiam mortem (ſi diu durent) ſignificant. Quæ vero tenues ab initio minguntur, poſtea craſſeſcunt, rurſus attenuantur

cauſa

cauſa eſt quod ab initio omnia ſunt cruda, & nihil excrementi excernatur, a quo poſſit craſſitudo fieri: procedente autem concoctione aliquid excernitur, quod craſſitudinis eſt cauſa. Abſoluta autem concoctione & expulſione excrementorum, atq; ita deficiente excremento quod miſcetur, iterum tenues fiunt vrinæ: vnde videmus in quartanis in principio tenues emitti vrinas, in augmento & ſtatu paulo craſſiores: iam vero declinante morbo nigerrimas & craſſiſsimas mingi, quo tempore expurgatur melancholicus humor cum vrina: quo quidem vacuato & properante homine ad ſalutem, tenuiores & mediocres iam (vt ſanitas poſtulat) excernuntur. Contingit tamen nonnunquam tenues reddi, poſtquam craſſæ fuerũt, delato humore craſſo ad aliquam partem vbi abſceſſum facit. Quæ vero craſſæ primum minguntur, poſtea extenuantur, rurſuſque craſſæ fiunt, & poſtea tenues; cauſam habent quod ab initio natura non poſſet vniuerſam materiam vincere, vnde humorum excretiones fiebant ante coctionem: vacuata autem portione illius materiæ aggreditur poſtea ipſam coctionem, & antequam concoxerit aliquid, tenues emittuntur vrinæ, poſtea vero & procedit coctio: ita craſſeſcunt vrinæ, & poſtea tandem tenues redeunt, finita ſcilicet expurgatione. Porro contingit vrinas ab initio craſſas mingi, vt in bilioſis & ſanguineis febribus

apparet, & crassas perseuerare vsque ad crisim vel declinationem. quod fit non quod natura vincatur a multitudine, nec possit concoquere, sed quod bilis facile concoquatur, & ab initio possit ex illa aliquid, vel etiam plurimum misceri, quod vrinas crassas reddat; quæ crassities perseuerat procedente coctione, donec plus excernatur a corpore quam resultet ex coctione quo tempore tenues fiunt. Contingit quoque in prædictis morbis crassas & rubras primis diebus vrinas emitti, deinde in augmēto extenuari. Quod tunc fit non solum quod bilis facile concoquatur & ex coctione separetur, sed etiam quod plurimum sine coctione excernatur, quo absumpto, & eo manēte duntaxat cum vrina, quod ex concoctione resultat, non mirum si tenuiores in augmento & statu quam in principio mingantur vrinæ. Hæc sufficiant de causis tenuitatis & crassitudinis vrinæ, ex quibus mediocritatis consistentiæ causæ patent.

DE CAVSIS QVALITATVM quæ sunt in Vrinis.

CAPVT SEXTVM.

OMNES qualitates quę in vrinis reperiuntur, vt causas immediatas attingamus, quas alij prætermittunt temere, interim dum toti versantur in remotis causis recensendis. Proueniunt autem vel ab alteratione sola, vel ab humorum permixtione aut absentia, vel ex omnibus istis inter se coniunctis. & ita vere esse in colore, odore, sapore & alijs qualitatibus in ipsa tractatione patebit.

DE VRINARVM COLORE.

CAPVT SEPTIMVM.

VRINARVM colores, qui ducuntur ex cibis, potionibus, colliquatione eorum quę sunt in corpore, & in ætatis. & in diuerso sexu, & ob animi corporisq; passiones & alia huiusmodi, nihil plus docent, quam quæ vulgus nouit. Docendæ enim sunt immediatæ causæ, quibus positis contingit vrinarum colores mutari; & aliæ quæ dicuntur esse causæ, non alia ratione causæ sunt, quam quod aliquid conferunt ad generationem, præsentiam vel priuationem & absentiam illius causæ. quia enim forte eadem causa est in senibus quæ in ijs est, qui plurimum vigilarunt, aut plurimo cibo ac potu sese ingurgitarunt, ideo decolores & aquosæ in illis sunt omnibus vrinæ. Iam vero inter illos, qui immediatam & proximam hanc causam conati sunt inuenire, Montanus putat colores omnes vrinarum fieri a sola præsentia vel absentia humorum, nullum autem posse fieri a sola alteratione. cuius opinionem ita te-

fello. Primum quod color qui est in contentis, non fiat alia ratione, quam per contactum & alterationem partium, quomodo etiam sanguis ruber in abscessibus fit pus album. Quod si auctoritate certare vellem, scribit Galenus in libro primo de Crisibus, & alibi passim, vrinas liuidas nigras fieri aliquando ob mixtionem nigri humoris, aliquando ob solam caliditatem, nonnunquã vero ob solam frigiditatem. Sed quia mihi persuadere non possum, tales vrinas fieri vnquam ob solam caliditatem aut frigiditatem, vt postea ostendam, ideo cum eo aliorum auctoritate pugnare nolo. Sed præter illa quæ de contentis diximus, quid potest potionem mutare rubram in albam. & illud excrementum aquosum, quod vrinæ liquorem esse diximus, gignere suis qualitatibus præditum, præterquam ventriculi actio & cõcoctio, qui quidem ventriculus natus & aptus est, vt aliæ partes quæ albæ sunt, mutare ea quæ tangit & concoquit in sibi similem colorem. Ergo colores quidam in vrina, & in ijs quæ in vrina continentur, ex sola alteratione. Sed de alijs postea. Nunc vero de causis colorum ipsius liquoris agamus: & primum de albo, tanquam de primo extremo, a cuius recessu versus alterum extremum, nempe nigrum, alij omnes emanant.

DE

DE ALBIS VRINIS ET *earum causis.*

CAPVT OCTAVVM.

INTER albos colores primus occurrit aqueus, qui re vera color non est, sicut nec aqua colorem aliquem habet, vt scribit Aristoteles, Elementa non esse colorata; sed aqua & aer quia plurimum in se luminis recipiunt & diaphana sunt, ideo albedinis speciem præ se ferunt. Huiusmodi color vrinę aqueæ fit a sola alteratione ventriculi. Eandem habent causam crystallina & niuea. Aliæ vero omnes mixtione alicuius materiæ suum recipiunt colorem. Quæ vero ita sunt aquosæ, tales minguntur quales sunt genitæ, si humor qui eas solet tingere in bene aut male valentibus, cum vrina non misceatur. Solet autẽ misceri portio bilis; vrinæ subpallidæ, pallidæ, flauæ, aut alterius coloris redduntur. Non miscetur autem talis bilis, vel quia non gignatur ob copiam materię vel ob frigidiores qualitates, vel ob caloris natiui & naturæ imbecillitatem, aut quia nondum concoctio perfectionem est assequuta. propterea recenter absumpto cibo & nondum concocto vrinæ aquosæ redduntur. Sic in quartana febre & in pituitosis morbis, & in frigidis temperaturis, ætatibus frigidis, in mulieribus, in vigilia postquam multum processit, & in alijs corporis conditionibus frigidis vrinæ

decolores minguntur, quia minimum bilis g
gnitur, quod cum vrina possit misceri. vbi v
ro fertur ad alia loca idem humor, desinitqu
misceri cum vrina, vrinæ quæ prius tinctæ
rant, aquosæ euadunt: vnde ex huiusmodi vr
nis solemus in febribus ardentibus delirium
prædicere. Contingit etiam non misceri alio
humores cum vrina, eo quod via sit illis oc
clusa, per quam vrina, quæ tenuis est, ferri p
test & solet. Quo modo cum incipit calculu
vigere in renibus, vrinæ tenues & aquosæ min
guntur, quod scilicet tunc adeo sint renes, &
meatus vrinarij occlusi, vt vix aquoso & tenu
humori via pateat. Fiunt ergo tres primæ spe
cies albæ vrinæ; nempe aquea, niuea & cry
stallina per solá alterationem ventriculi. Glau
ca vero, charopa, & lactea cum habeant colo
rem quendam, quem non potest tunica ipsiu
ventriculi inducere in potione & aquea ma
teria, fiunt omnino ex mistione alicuius humo
ris. Id quod etiam ostendit, quia istæ vrina
maiorem quamdam habeant crassitudinem
quam tres prædictæ. Est autem humor qui mi
scetur non alius, meo iudicio, quam bilis pal
lida & crassa in pauca quantitate: id quod ex
ternarum rerum mixtio ostendit. Nam si exi
guam portionem pallidi aut flaui misceas cum
aqua multa; glaucum, charopum, lacteum,
& serum lactis reddes colorem: Pituita autem
non potest esse, quæ talem colorem efficiat.

nam

nam vt ipsa pituita cum tenuitatem habet & crassior res est, nec colorem aliquem habet, qui spargi possit per liquorem: ita hos, de quibus agimus, colores qui cum tenuitate sunt commisti nequit facere. Quod si alba sit & crassa, posset forte fieri a multo pure mixto cum vrina: a pituita vero sola crassities fieri potest, sed albedo nequaquam, in substantia ipsius liquoris. quippe cum videamus in nothis tertianis vrinas crassas, quod pituitæ est indicium, & tamen rubras vel flauas, quoniam talis color ex bile fit, quæ cum liquore spargitur. Pituita autem innatat & contenta facit. Pus vero cum sit triabile, albedinem quoque potest facere: sed cum sit crassum, paulo postea subsidet, & colorem proprium relinquit, qualem recipit vrina ex humore, qui natus est & aptus illius liquorem tingere. Propterea Montanus euidenter errat, qui glaucũ colorem quem similem esse dicit eorum albo & nostro, & charopum, id est cæruleum, clarum & oleaginosum in vrina, & liuidum etiam ait fieri a frigiditate maiore aut minore. Nam frigiditas sola, nequit facere in nostro corpore colorem aliquem: sed solum potest ostendere, nō fieri generationem ipsius humoris qui tingere debet vrinam. vbi vero colores prosequimur, qui ex mixtione fiunt, frigiditas non debet assignari vt causa. Atque hæc satis quidem de causis albarum vrinarum.

DE CAVSIS VRINAE SVBPALLIDAE, PALLIDAE; SUBFLAVAE, FLAVAE; SUBRUFFAE & RUFFAE.

CAPVT NONVM.

HOs colores in vrinis credunt nonnulli fieri ex sola alteratione partium, inter quos sunt nonnulli scriptores, & potissimum Medici Florentini: qui cum vident vrinam tinctam aliquo ex prædictis coloribus, aut etiam rubro, petunt ab ægrotis an diu in vesica retinuerint vrinam, tanquam ex huiusmodi mora prædicti colores conciliari possint. Quod quidem est absurdum. nam huiusmodi retentiones deberent id facere in omnibus: quod non apparet in sanis & ægris. Vbi enim humor misceetur cum vrina, siue parum siue multum in vesica contineatur, vrina semper eundem colorem obtinebit. alioqui cur aqua ex ignis feruore non recipit alios colores quam habebat frigida? Fiunt ergo prædicti colores ex mixtione alicuius humoris: verum non constat quisnam humor misceatur, an vnus semper vel diuersus. Montanus, & fere omnes qui de vrinis scripserunt, tradunt prædictos colores omnes a bile fieri flauâ diuerso modo mixta cum vrina. Nam subpallidas fieri vrinas cum minimum bilis miscetur, pallidas cum paulo plus, subflauas & flauas, deinde subruffas & ruffas plus eiusdem coloris capere. Ego vero non hoc modo, sed partim ex diuersa bile diuersos fieri colores arbitror, partim vero mutata quãtitate non cuiuscunque bilis in quocunque colore, sed in eo qui remissior est diminuta bile, quæ intensiorem habet colorem. Nam quomodo, quæso, a pallida bile fieri vnquam potest subflauus calor, flauus, subruffus & ruffus? quod enim pallidum est, nunquam inducere potest nisi pallorem, non autem intensiores colores. Ergo vno modo fiunt hi colores, quãdo miscetur bilis, quæ similem habet colorem, qualem in vrina conspicimus. Quum vero bilis flaua in parua quantitate miscetur cum vrina ad mixtionis portionem, subpallidam & pallidam eam reddit: quoniam rationi consonum est intensiores colores remitti, quum nõ seruatur proportio cum liquore cui miscetur; & quanto intensior est color ipsius bilis, tanto minor sufficit illius quantitas. Gradus enim bilis ruffæ, idem forte præstabit ad pallidum colorem inducendum, quod præstare possunt duo bilis subflauæ. Fit ergo pallida vrina non simpliciter a pauca bile, (vt alij docent) sed a bile pallida multa, vel non minus quam in mediocri quãtitate mixta, aliter subpallidum reddet, vel ex flaua aut alia quæ intensiorem habet colorem, in parua quantitate absumpta. Subruffam & subflauam pro eodem sumit Galenus primo de Crisibus, cum vtramque dicit esse sanorum vrinam, & dicit eas fieri ex parte

ſanguinis ſubtiliore ac ſeroſa, vel bile ruffa mixta ſero. Verum vt vrinæ illæ diuerſum habent colorem, ita temperati hominis eſſe nequeunt. Subruffa enim intenſiorem habet colorem quam ſubflaua, nec poteſt aliqua ex illis ex ſanguinis parte fieri. Nam ſanguis cum vrina non miſcetur in bene valentibus: aut certe ſi miſcetur ad renum nutritionem, non tamen cum vrina ad veſicam fertur & illam tingit. Verum quidem eſt bilem nonnunquam fieri ex ſubtiliore parte ſanguinis: ſed quum adhuc eſt pars illa cum forma ſanguinis, nequaquam tingit vrinas, ſed quum ex ea iam genita eſt bilis: at tunc ſanguis amplius non eſt. Fiet igitur ſubflaua a bile ruffa, in parua quantitate mixta, aut a mediocri quantitate ſubruffæ. vt enim ruffa, ſic ſubruffa bilis in nobis gignitur. Eodem modo ſubflaua vrina a ſubflaua bile mediocri, non autem a multa (vt Auicenna ſcribit) fit. Quod ſi ruffus color ad albedinẽ magis vergit, quam flauus, fiet talis color vel a ruffa bile, vel a minore copia flauæ. Quare errant qui vel a flaua duntaxat, vel a ruffa bile talem colorem in vrina prouenire putant: hoc enim, vt diximus, debet eſſe principium; Vrinas capere colorem vel a ſimili humore, vel ab eo qui intenſiorem habet colorem, in minori quantitate admixto. Et magis adhuc fallitur Montanus, qui ſubruffam vrinam ait fieri nunc ex ſanguinis portione, & non ex bilis admixtione: nunc vero in ea

vrina

vrina ait non miſceri ſanguinem nec bilem, ſed eſſe puram aquoſitatem, quæ ſolum tingitur a bile. Sed dicat, quæſo, quomodo tingi poſſit a bile, ſi hæc cum illa non miſcetur? An forte ex ſolo contactu, & a fricatione tincturæ hæc fit? quo modo carbonarij alios inficiunt nigro colore. At res friabiles. vt bilis, ſine mixtione id facere non poſſunt. Ergo diuerſitas colorum, qui fiunt ex permixtione in vrinis, ad qualitatem & quantitatem humorum qui miſcentur, tanquam ad immediatã cauſam, redigere oportet. Ex his enim licebit colligere, quid ab alijs cauſis fiat. in quibus recenſendis plus æquo alij ſcriptores verſantur. Nam ideo temperati inter alias intemperaturas, ſubpallidas dicuntur reddere vrinas, quoniã pallidam bilem ſuapte natura procreant mediocrem: qui vero ſunt frigidiore, candidiores; quia minus bilis procreant, & ea eſt aquoſior & dulcior. Contra vero qui calidiore & ſicciore ſunt temperie, pro exceſſu caloris & ſiccitatis ſubflauam, flauam, & ruffam bilem procreant, vnde tales quoque eorum ſunt vrinę. Et quia puerilis ætas dilutam gignit bilem; ideo illius ætatis pallidæ eſſe non poſſunt vrinæ, quod adoleſcentibus accidit. iuuenes vero eaſdem reddunt ſubflauas & flauas, quia huiuſmodi bilem reddunt. Ad proportionem vero ætatum ſe habet ſexus. Nam virorum vrinæ coloratiores ſunt quam quæ redduntur a fœminis. Quies, quia

C ij

frigidiorem reddit naturam. ideo eorum qu otiosam degunt vitã, vrinæ minimum tingun tur bile. aliter vero accidit ijs qui in labore vi uunt, aut irascuntur, aut alio modo animi pas sionibus torquentur. Quandiu enim passione illæ calorem accendunt in corpore, & subes humor qui accẽdi potest, tandiu bilis procrea tur, & vrinæ flauæ & igneæ redduntur: defici ente vero humore, languescente postea calo re, decolores rursus reddi incipiunt. eo modo in inedia & vigilia per initia vrinæ color inten ditur, postea vero minuitur. Sic sane in febri bus accidit. nam in morbi principio antequam calor ex humoribus procreauerit bilem, vrinæ minguntur minus coloratæ, aut etiam candi dæ, vt in principio accessionis tertianæ febris: postea vero vigente calore igneo, flauæ & ruf fæ apparent vrinæ. demum procedente con coctione, & remissa acutie caloris, vrinæ sub flauæ & pallidæ minguntur; vt in declinatione febrium fieri apparet. Ceterum in crassula ab initio aquosæ, nec postea vnquam mediocrem calorem recipiunt vrinæ, quia calor a copia ali menti debilitatus minimum bilis gignere va let. Immoderata vero alimenti copia ante quam bilis generatio ipsa sit facta, merito vri næ fiunt candidiores: postea vero pro ratione bilis, quæ gignitur ex natura alimenti & ipsiu caloris plus vel minus acris, vrinæ conspiciun tur vario colore plus vel minus. Igitur omne caus

causæ quæ dicuntur vrinam prædictis coloribus inficere, id faciunt quia bilem hanc vel illam gignant, aut eam parciorem aut copiosiorem, vel quod genitam misceant plus vel minus cum vrina. Ideo enim ictericorum vrinæ maxime sunt tinctæ bile, quod ea portio quæ in alijs solet ad intestina ferri, tota misceatur cum aquoso excremento. Quare facile erit intelligere, quomodo remotæ illæ causæ prædictos vrinæ colores immutent.

DE RVBEA ET SVBRVBEA VRINA, & speciebus contentis sub rubea.

CAPVT DECIMVM.

RVBEAM vrinam scribit Auicenna dominium sanguinis ostendere, tanquam fiat admixto sanguine: Galenus vero libro primo de Crisibus tradit fieri talem colorẽ ex serosa sanguinis superfluitate, addita aliqua portiuncula bilis ruffæ. In libro vero de Morbis vulgaribus, id dicit fieri ab ichore sanguinis. quod alij interpretantur, tenuiorem sanguinis portionem: quandoquidem, vt aiunt, alius est sanguis qui crassior est, qui nequit cum vrina misceri. Aduersus quos illud facit, quod rupta vena aliqua, quæ communitatem aliquam habeat cum renibus, plurimum sanguinis cum vrina, vel solus ipse sanguis excernitur: tanquam vrinarij meatus pateant etiam sanguini va-

cuando. Galeno vero respondeat Actuarius, qui pugnat aduersus eos, qui a sanguine ting vrinas & rubras fieri asserunt. Cuius argumenta videre licet, capite sexto De causis vrinarum. Quod si ille intelligeret nonquam rubras fieri mixtione sanguinis, erraret: quandoquidem effuso sanguine a venis & mixto cum vrina, necesse est rubras omnino vrinas fieri. De morbis ergo alijs intelligendum, in quibus vrinæ rubræ fiunt absque vasis alicuius læsione: in illis enim non possunt vrinæ rubræ fieri, nec ob tenuis, nec ob crassi sanguinis mixtionem, quum natura nunquam adeo debilitata aut irritata sanguinem excernat per illas vias. Fiunt ergo vrinæ rubræ in febribus ob rubeam bilem, quæ miscetur cum vrina, quæ quidem bilis ex sanguinis potius feruore, quam adustione procreatur; & propterea simillima adhuc est, & veluti ichor quidam sanguinis, & apparet gigni in sanguinis multitudine; qui cum feruet nec satis euentilatur, huiusmodi bilem & ichorem, qui est veluti spuma quædam, omittit. Et propterea recte dicebat Auicenna, tales vrinas dominium sanguinis ostendere. Contigit quoque vrinas fieri rubescentes, qualis est aqua in qua caro recens mactata, lota est; quales vrinæ apparent in hepatica dicta passione. quem colorem putarem fieri ex sanie quadam sanguinis tenuis, quę nec potuit penitus fieri bilis, nec sanguis. Ceterum subruf-

subruffus color ex bile subrubea, aut rubea in minori quantitate commixta, fit. species vero rubei coloris vt roseus, purpureus, Venetus, fiunt a bile quæ similem colorem obtinet: nam cum a pallido in nigrum fit mutatio, vt multi fiunt gradus medij coloris, sic necesse est bilem pallidam. quæ tandem transit in nigram, medios omnes colores inducere.

DE COLORE VIRIDI IN VRINA.

CAPVT VNDECIMVM.

VIRIDEM colorem in vrina nullus forte vidit, sed virescentem. qui quidem nequit fieri a frigore aut calore, vt alij tradunt: neq; enim solę qualitates, vt ostendimus, possunt colorem aliquem, vt vocamus, positiuum efficere. Et quid obest quo minus dicamus huiusmodi colorem fieri ex mixtione bilis viridis seu porraceæ, vt vocant Medici, quam non solum in ventriculo, sed etiam in venis, Galenus procreari scribit ex certis alimentis, qui facile in talem humorem vertuntur?

DE CAVSIS LIVIDAE VRINÆ & nigræ.

CAPVT DVODECIMVM.

GALENVS liuidas vrinas a sola frigiditate, nigras vero a frigiditate vel caliditate fieri memoriæ prodidit: ea similitudine vsus, quod a frigore externo par-

tes liueſcant; nigreſcant vero cum vehemen
tiore frigore & calore. Verum illius opini
refellenda eſt. Nam vt externæ partes frigid
actu cauſis expoſitæ liuorem & nigritiem con
trahunt; ita internæ partes quum perpetu
caleant, donec viuit animal, & frigidæ dican
tur, quia minus habeant caloris quam tempe
rata natura exigit, nequeunt tantum frigori
exceſſum experiri, vt liuorem contrahant &
nigritiem: alioquin omnes qui moriuntur
quum ad eundem frigiditatis gradum peruen
ant, tales vrinas mingerent. quod quum ne
quaquam fiat, conſtat aliam eſſe cauſam. A
nulla alia poteſt eſſe, quam quæ ſumitur e
mixtione humoris nigri, qualis eſt humor me
lancholicus & atra bilis. nam quum parum ali
quid ex his humoribus miſcetur, liuidæ fiun
vrinæ; quum multum, nigræ euadunt. id quo
oſtendit atramenti & aquæ mixtio, quæ pr
mixtionis ratione hos pariunt colores. Con
tingit quoque ex rebus ingeſtis nigris tales fie
ri vrinas. quo modo videmus eos qui caſſia
aſſumpſerunt, vrinas facere liuidas & nigre
ſcentes. Noſtram opinionem confirmant qu
ternarij, qui, declinante morbo, vrinas nigr
emittunt. quod non poteſt alia ratione contin
gere, quam quod humor melancholicus vi
ctus a natura, vna cum vrina expurgetur.

D

DE VRINIS OLEACEIS.

CAPVT XIII.

DE vrina oleacea multis in locis ſcribit Galenus. inter quos præcipuus eſt qui habetur in Commentario tertio libri tertij Epid. Text. 73. vbi ſcribit quoſdam intelligere oleoſam vrinam pinguem, quæ fit colliquata pinguedine in morbis ardentibus; alios vero intelligere oleoſam, quæ colore & conſiſtentia ſit oleo ſimilis: quam vrinam ait ſe ſæpius vidiſſe cum nullo agri detrimento: imo etiam concocto morbo: ſe tamen non vidiſſe vrinam pinguem vt oleum. Iam enim quæ ſecundum colorem & craſſitiem oleo ſimilis eſt, nequaquam pinguem eſſe nimium, quum pinguedo ſuapte natura ſupernatet. Cæterum vrinam quæ colore & craſſitie oleo ſimilis eſt, tradit non exacte vnum habere colorem & vnam cõſiſtentiam; quoniam nec oleum ita exacte hæc habet; pallidam tamen omnino eſſe, ſed vel magis vel minus: propterea illam quæ ad candidiorem vergit colorem, humorum denotare cruditatem: quæ vero colorem intenſe pallidum, vt ad flauum iam accedat, obtinet; bilioſum oſtendere colorem, & periculum indicari ab his vrinis, non ob febris prauitatem, ſed ob vehementiam: quorum aliqui, inquit, ſi reliqua ſunt ſalubria omnia, breuiter liberantur. Sabinus refert quoſdam intellexiſſe oleoſam,

id est biliosam. sed eos errare, quoniam bili frequenter exit sine offensione, nec tam perniciosa diceretur esse vrina oleosa si esset biliosa. Alios dicit illam fieri censere ossibus, cartilaginibus & neruis colliquatis, & propterea periculum ostendere. Verum contra Galeni opinionem Sabini argumento agendum est. Nam si fit a bile pallida aut flaua; quomodo potest ostendere cruditatem, præsertim si crassitiem iam habet qualem habet oleum? Sunt enim vere crudæ quæ sunt aquosæ & decoloratæ: quæ vero cum crassitie colorem habent pallidum aut flauum ostendunt. Iam bilis generationem & excretionem, & propterea cruditatem insignem non ostendunt. Quod si solam ostendunt cruditatem aut calorem biliosum; non proponerentur ab Hippocrate inter vrinas quæ epidemicos morbos ostendunt. Scribit idem Galenus lib. 1. de Crisibus; colliquationis esse signum si oleosa mingatur vrina. In quo loco non potes oleosam vrinam aliter intelligere, quam quod aliquid habet pingue quod olei instar supernatet. hanc enim loco præcitato & alibi ex pinguedinis colliquatione, vt rationi cōsonum est, fieri scribit; & propterea est quidem mala, non tamen lethalis: quandoquidem in pinguibus & mollioribus corporibus ex solis tertianis febribus tales sæpe reddi vrinas videmus. Malæ autem sunt & perniciosæ in hecticis febribus: nam tunc tales perse-

perseuerant vrinæ, (quod non fit in tertianis) & magnam ostendunt esse causam, quæ a corpore extenuato & exsiccato oleosam substantiam adhuc exprimat. Auicenna tres species facit oleosæ vrinæ; vnam quam dicit totam esse vnctuosam & pinguem: aliam quæ solum est vnctuosa, in fundo: aliam vero quæ solum in superficie. addit quartam quæ colore oleoso apparet. Verum, vt inquit Galenus, quomodo quod pingue & vnctuosum est, potest mediam & infimam partem petere? Scribit idem auctor, oleosam ita dictā, quod colore sit olei, fieri, quod ab illa citrina mixta cum subliuitate quæ colori olei assimilatur, propter viscositatem quæ est in ipso, & transflucentiam cum nitore adipino, & cum splendore substantiæ ad quandam spissitudinem trahit. Quæ verba intelligi non possunt. ignoro enim quid per subliuitatem intelligat. Videtur tamen velle, quod huiusmodi vrina fiat ex citrina bile cum aliqua materia viscosa: & mihi probabilis videtur illius opinio. verum oleum non habet re vera colorem pallidum, sed pallidum liuescentem. Quare videtur mihi fieri ex portione bilis pallidæ & atræ color vrinæ oleosæ. & propterea perniciosæ solent esse tales vrinæ, eo quod atram bilem recipiant, quæ cancrosos & malignos morbos parit. Et quia cruditatem habent cum quadam viriditate vt oleum; ostendunt pituitam huius esse causam: quæ vehe-

menter agitata a calore, vndiquaque cu vrina miscetur, adeo vt cum vrinæ liquo ita sit coniuncta, vt ab ea separari nequea quo modo etiam non separatur bilis, qu liquorem vrinæ tingit: & propterea tal vrina aliquando difficiles & longos morb ostendit. Tales enim solent esse qui fiunt pituita. quod satis exprimit Hippocrate quum in loco præcitato Epid. refert, Pariu qui oleosas vrinas mingebat, centesimo prim die post initium morbi perijsse. Quia ergo fl uitiem habet talis vrina vel palliditatem; bi flauæ vel pallidæ ostendit mixtionem. quia v ro simul habet liuiditatem coniunctam cu splendore; pariter testatur bilis atræ porti nem. Et quoniam habet crassitiem cum qu dam visciditate, quæ non separatur a liquor agitationem magnam in pituita factam, & ha exacte mixtam cum liquore declarat. Hæc ra tio videtur dictare. adferant meliora qui po sunt, de causis harum vrinarum.

DE CAVSIS OPACITATIS ET luciditatis in vrina.

CAPVT XIV.

VRINÆ perspicuæ & diaphanæ dicuntu illæ per quas visus facile penetrat: opac autem vocantur per quas visus nequaquam a difficile penetrare potest. Quæ quidem acc dentia recipiuntur tum in crassis tum in tenu

bu

bus vrinis, vt superius ex Auicenna annotauimus. Galenus tamen id non animaduertit: nam opacitatem videtur solum agnoscere in crassis vrinis, & opacas non vocat sed turbidas. quibus non diaphanas sed tenues & puras opponit, vt ex quarto Comment. secundi Prorrheticorum apparet; vbi turbidam vocat, quæ similis est ei quæ agitatur, & ex ea agitatione subsidentia miscetur cum liquore; vel qualis est iumentorum vrina. tales autem vrinæ sunt opacæ, sed subiugales sunt simul crassę suapte natura. Quę vero conturbatæ sunt, eo quod hypostasis cum liquore sit mixta suapte natura, necessario non est crassa. Quod autem turbidis opponat tenues; patet ex primo de Crisibus, vbi turbidarum vrinarum triplicem facit differentiam: Vnam in qua vrina, postquam micta est, manet turbida, vt est ab ipso corpore excreta: Aliam vero dicit paulo post residere. quod nihil aliud est quam partes crassas separare a tenuibus, & vrinæ liquorem tenuem reddi: Tertiam dicit esse quæ pura mingitur, & postea cõturbatur. Et quum dicit vrinas quasdam tenues & puras excerni, & postea conturbari, ostendit se tenues turbatis opponere. Verum præstat oppositionem facere per proprias differentias, & illis subijcere omnes suas species. Ergo dicamus vrinam quandam esse perspicuam & claram: aliam vero opacam & obscuram: inter quas, vt dixi, reperiuntur & crassæ & tenues: verum

inter crassas non omnes, sed solum quæ subiu-gales dicuntur, qualis est equorum vrina, vel quæ postquam subsiderunt, manu conturbantur & confunduntur, & quæ ab aere extrinsecco densantur & conturbantur. Quæ vero crassæ sunt concocto humore, vt in declinatione febrium, & veram faciunt subsidentiam; non solent esse opacæ sed perspicuæ, nisi forte natura cum vrina, vel omnes vel bonam partem humorum lædentium expurget. Quarum omnium causæ sunt inuestigandæ ex generali causa opacitatis & perspicuitatis. quam inuenire quam sit difficile, tunc patebit, quum ostenderimus quid Galenus & alij scriptores docuerint de ea re.

DE CAVSA OPACITATIS ET LVciditatis in vrinis, ex Galeno & alijs Scriptoribus.

CAPVT XV.

SCRIBIT Galenus libro primo de Crisibus, turbidas vrinas, quæ semper manent turbidæ, ostendere quod vigeat in sanguine agitatio: quod si, postquam micta est, turbida residet, turbulentiæ inequalis aliquid superesse: quod si extra turbetur, illam ostēdere quod debeat incipere concoctio. Atque hanc Galeni opinionem Medici multa habita consideratione receperunt. Nam vt a postrema vrina incipi-

incipiam; si ea mingitur clara, & postea foris conturbatur & corrumpitur; causas habet externas suæ corruptionis, non internas. Nam donec ab interna regebatur causa, tandiu clara mansit: postea vero illa deficiente & assumpta ea quam dedit aer ambiens, corrumpitur. Quod si ita est, quid potest de corpore ostendere? qualem, quæso, causam nisi externam? Præterea, videmus id contingere non solum in vrinis ægrotantium, sed in vrinis omnium sanorum. Si enim in aere diu seruentur, tandem corrumpuntur: sed citius in aere frigidiore, postea in calidiore, deinde etiam in temperato. Nam vrinæ calor, qui omnia quæ sunt in vrina diuidebat, extenuabat, & propterea luciditatis erat causa; tandem exhalat, & ita suo calore destituta refrigeratur, & ex frigore heterogenea inter se miscētur, densanturque omnia, atque ita confusio & conturbatio oritur. Et quoniam frigidus aer vim maximam habet extinguendi calorem & spiritus vrinæ; ideo hieme promptissime vrinæ omnes conturbantur. Calor item ęstiuus quia multum rarefacit, ideo dissipat & euocat spiritus ipsius vrinæ: quibus dissolutis vrina pari modo confunditur. Et quia aer temperatus minorem habet vim refrigerandi, aut dissoluendi; idcirco vrinæ in tali aere perseuerant claræ. Verum etsi aer habeat vim corrumpendi vrinas, tamē quæ crassiores sunt, citius id patiuntur quam tenues. hæ enim diu

manent incorruptæ, quoniam heterogeni[a] multas non habent partes quæ facilius confu sionis sunt causæ. Errat ergo Galenus, Monta nus,& alij omnes, quum ex huiusmodi contur batis vrinis ab aere, dicunt coctiones, crudita tes & corporis dispositiones ostendi. Quo si quis Montanum legat vbi causas talis vrin explicat, nihil aliud quam verborum inanem quandam volubilitatẽ inueniet, & corruptum quoddam iudicium, quum censet ex corrupti extrinsecus vrinis melius agnosci posse corpo ris affectus, quam si igni admoueantur, & re cipiant eum quem habebant prius, quum mi xtæ fuerunt, colorem, consistentiam, splendo rem, opacitatem & alias condiciones. Quo quia quotidiana docet experientia, pudet m diutius in tam ridicula opinione versari. D crassis vero & confusis vrinis mictis, & poste extenuatis & clarificatis, alia est ratio: hæ enim possunt ex eo quod extrinsecus acquirunt, cor poris dispositiones ostendere, quoniam exte nuationis & claritatis causam a corpore duxe runt. Nã quum essent heterogeneæ partes in ter se cõfusæ ob motum caloris, vbi paululum quieuerunt & refrixerunt crassæ partes; si s parentur, ostendunt iam aliquam factam e concoctionem. fit enim hæc incrassando. Quod si multa adhuc fit separatio; ostendun tamen iam aliquam fieri mixtionem partiu diuersarum. quod in vrinis tenuibus, aquo & luc

& lucidis nequaquam fit: & ob id certe Galenus primo de Crisibus has illis longe deteriores censet esse. Ergo vrinæ quæ crassæ fiunt, vel potius confusæ & conturbatæ, causam non habent in corpore; & propterea nihil de corpore ostendere possunt. Quod vero dicit, vrinas quæ semper manent turbidæ, ostendere agitationem quæ viget in sanguine; nec id veram, nec certe immediatam causam docet. Nam vbi maior vigere potest agitatio quam in febribus ardentibus, vbi vehemens est calor & materia, qui omnium motum & agitationem ob sui tenuitatem pati potest? at non semper, imo rarissime, in illis fiunt vrinæ subiugales & confusæ. Causa etiam non satis nota est, quum scribit inæqualem adhuc manere turbulentiam, vbi vrina subiugalis mingitur quæ postea clarescit. Quid enim per inæqualẽ turbulentiam intelligendum sit, non ponit. Quod si intelligitur animus, tamen non quiescit donec intelligat, quid eam inæqualem turbulentiam pariat: siquidem contra illud pugnandum est, si sanitas & meliores vrinæ fieri debent. Addo, quod alibi alias causas harum vrinarum quæ turbidæ, confusæ & subiugales dicuntur, Galenus adferat. Nã in XXVIII. text. primi Commentarij Prorrhet. ait vrinas turbidas fieri ob copiam crudorum humorum vel coctorum, vel in flatum conuersorum. Est & alius locus in Comment. sexti libri Epid. vbi Sabinum re-

prehendit, qui cēsebat tales vrinas fieri ex co
liquatione: & ait fieri ex fusione crudi voca
humoris fusi & ex fusione ipsius, generatis mu
tis exhalationibus: quam causam confirma
quod tales vrinę dolorem capitis prædicere so
leant. Ergo nunc ebullitionem solam nun
crassorum, nunc coctorum humorum, nun
flatus ex humoribus crassis eleuatos nun
crudum vocatum humorem huius turbulen
tiæ causam esse ponit. nec interum doce
aut aliquis intelligere potest, cur istæ caus
esse possint. nimirum quia immediatæ cau
sæ turbulentiæ & opacitatis nequaquam sun
ab eo ostensæ. Auicenna turbulentiam di
cit fieri ob permixtionem partium haben
tium colores extraneos, vt fuscos, aut ali
coloribus infectos. Sed docere debebat id fie
in vrinis. quod nō apparet in subiugalibus. nul
li enim apparent in illis vrinis varij colores. E
go vero opacitatis & luciditatis siue perspicui
tatis, video non vnam esse causam. Nam quæ
dam fiunt opacæ ob mixtionem terrenæ sub
stantiæ. etenim terra ipsa opacissima res est
& propter ea quæ terrenam substantiam &
crassam in se recipiunt, merito sunt opaca: vn
de aer magis quam aqua perspicuus, quia te
nuior & magis a terrenis crassitie recedit: &
ignis magis quam aer, & sidera magis quam il
le; quia crassitiem omnem respuunt. Ali
vero est opacitatis causa, materiæ impurita

Nam etsi omnes lapides ex terra sunt; qui tamen ex depuratissima terra constant, sunt perspicui, vt rubini, adamantes, saphiri, & alij vocati lapides pretiosi: sic crystallus & vitrum etsi spissa sunt, & forte terrena; tamen quia nitidissimam & purissimam habent substantiam, nullā opacitatem sed omnem perspicuitatem obtinent plus vel minus, prout ex sinceriore & puriore materia constant. Non etiam alienum est a ratione, credere aliqua fieri opaca quum habent extraneos colores: ita enim vitrum viride quum recipiat aliū colorem quam proprium, opacius redditur. color enim colori superinductus opacitatem facit. Sunt etiam lux, lumen sua præsentia & absentia luciditatis & opacitatis causa. nam si aer suapte natura diaphanus est, tamen in priuatione solis & luminis opacus redditur. Aliam vero esse causam luciditatis calorem, & opacitatis frigus, si modo res quæ calefiunt & refrigerantur, cōstent ex partibus diuersis: alioquin tam calor quam frigus maxime perspicuas res pariter reddunt. Sic enim videmus in vehementi solis ardore caliginem omnem & vapores, qui solent misceri cum aere, discuti, aerem purum reddi, & illum maxime diaphanum. Eodem pacto in aere frigidissimo, spirante Borea, similis quoque est aer, quia nulli vapores crassi ex terra & aqua attolluntur: & si qui assurgunt, eos repellit, nec cum aere misceri sinit. Vrinæ

vero quæ in aere frigido corrumpuntur, & calore ignis clarescunt; satis ostendunt res ex diuersis partibus constantes frigore fieri obscuras, & calore claras. Et vt externus calor, ita & internus suapte natura luciditatis est causa, si validus sit: alioquin si imbecillus extiterit, frigidi iam rationem habet. & propterea ille vrinam purificat, extenuat, aeream reddit & diaphanam: hic vero densat, omnia inter se miscet, aut mixta separare nequit, nec puritatem aliquando inducere potest. Verum vt imbecillus calor in omni materia quæ facile misceri potest, opacitatis est causa; ita validior calor non nisi in certa materia, in ea scilicet quam potest modo miscere, sed nō prorsus: aut si miscet, eam tamen extenuare & purificare nequit. Videtur adhuc alia esse causa opacitatis, & perspicuitatis, proprij caloris conseruatio, & extinctio in propria materia: ideo enim mortua corpora sunt opaca & obscura, quia proprium calorem & spirituosam, aeream, inquam, & igneam substantiam amiserunt, ex qua dum viuebant luciditatem obtinebant. Quibus quidem ita positis, videamus an vrinæ fieri possint opocæ & perspicuæ ab omnibus prędictis causis; an vero ex quibusdam. Nemini quidem dubium est, vrinas quasdam fieri opacas ob mixtionem terrenæ & crassæ substantiæ: quandoquidem quæ iam subsiderunt, agitatione ita confunduntur & obscuræ redduntur: nec non quæ

quæ confusæ minguntur, & postea facta subsidentia clarescunt. non enim alia ratione accidere potest, quam quod terrenæ substantiæ crassæ & opacæ misceantur cum aquea & diaphana. At si ita statuamus, ratio reddenda est cur ex crassis quædam sint diaphanæ, aliæ vero opacæ: aliquando vero nequeant perspicuitatem impedire. Quoniam scilicet quod miscetur crassum, in minima est quantitate, & ob id nequit facere vt transitus splendoris impediatur. Ita enim bilis quæ liquorem vrinæ tingit, non impedit vrinæ perspicuitatam; etsi sua natura est crassa & opaca: pauca enim est illius portio quæ assumitur ad tingendum vrinæ liquorem. Aliquando vero substantia crassa, quæ miscetur in multa quātitate, opacitatis est causa: aliquando vero luciditatem non impedit. videmus enim aliquando vrinas flauas, rubras, crassas, & tamen perspicuas. Aliquando vero subiugales, quæ non maiorem habent mixtionem terrenæ & crassæ substantiæ, & tamē opacæ conspiciuntur. Non ergo id quantitate substantiæ, quæ miscetur, sed ex mixtionis modo accidit. Quæ enim penitus miscentur, vel eundem habent mixtionis modum; illæ opacæ redduntur: quæ vero mediocrem modum, perspicuæ euadunt. Nam vbi exacta est mixtio, fit confusio aqueæ & terreæ substantiæ: & propterea vbi est illarum substantiarum proportio, res non possunt lucidæ fieri, sed turbatæ &

opacæ plus vel minus euadunt. Id quod apparet in vrinis purulentis quæ turbidæ minguntur; & vbi subsiderunt, facile ex agitatione cōfunduntur & turbantur: quoniam scilicet pus minimam habet visciditatem, sed crassitiem terrenam, quæ prompte vndiquaque cum liquore vrinæ miscetur. Vbi vero quæ miscentur crassa nondum sunt elaborata; partes omnes habent heterogeneas, non purgatas, non sublimatas, non victas a calore. quare absunt luciditatis causæ. Et propterea vrinæ subiugales sunt opacæ, quia fiunt in corpore, vbi est multa pituita cum sanguine commixta, quam calor naturalis, aut is qui in corpore viget, solum agitare, & ex ea multos flatus gignere, & hæc cum liquore vrinæ vtcunque miscere potuit. Quod si paulo postea clarescit, ostendit vapores illos qui eleuabant partes terrenas, paucos fuisse, & propterea naturam breui separaturam morbosas causas, vt quæ materiam habeant iam fere sublimatam & elaboratam. A tali enim materia aerij vapores puri & tenues & pauci gignuntur, qui cito exhalant, & res graues cum quibus erant commixti, descendere permittunt: vbi vero vrinæ subiugales tales manent quales minguntur, ostendunt vigere illam agitationem, quę fit in pituita & alijs humoribus a calore, & multos gigni crassos vapores qui ab alijs vrinæ partibus, cum quibus sunt commixti, exhalare nequeunt. Quare merito

merito tales vrinæ superioribus deteriores cēsentur. Non ergo sola agitatio humorum subiugales reddit vrinas; sed vbi adsunt humores pituitosi multi, & calor multus. Ex his enim causis multorum vaporum generatio & pituitæ cum vrina mixtio fieri potest, præsertim si pituita in venis maioribus continetur. vnde videmus vrinas subiugales non fieri, nisi in febribus continuis. Superest vt reddamus rationem cur vrinæ flauæ, rubræ, crassæ, perspicuæ reddantur. An id fit quia minus habent materiæ crassæ? quandoquidem prædicti colores vt bilem testantur abundare, ita non potest multa pituita in corpore consistere. An etiam id fit, quia acriorem habeant calorem, qui tenuiorem reddit materiam: & non solum tenuiorem, sed magis aeream & puriorem, & magis elaboratam? nam ibi admodum sunt vrinæ igneæ: vt in principio & augmento morbi vrinæ non sunt admodum crassæ, sed in vigore & declinatione, quoniam iam natura materiam multum alterauit & concoxit, & in concoctione purificauit humores, & splendorem in illis reliquit ex impressionibus factis a calore. Et quia talis materia quanto magis concoquitur, tanto magis elaboratur & assimilatur, & diuersæ partes propriam formam recipiunt; ideo quod est crassum in illis, minimum amplius habet vaporosæ substantiæ quæ per concoctionem exhalauit. & si quæ amplius manet, non

est vaporosa, sed extenuata. propterea non potest partes crassas diu sustinere, & illas mouere & miscere exacte per omnes vrinæ partes: quo fit vt tales vrinæ quanto magis sunt concoctæ, eo citius faciant separationem contentorum a liquore, & contenta magis descendant. quod est indicium cinerem quendam factum esse ex crasso humore qui suapte natura non amplius subleuatus a vapore descendere potest. Ergo vt diximus, tales vrinæ fiunt perspicuæ, etiam si sint crassæ; quia crassa illarum substantia non tanta est vt in alijs: & quia non abundat multis & crassis vaporibus, æqualiter & multum misceri non potest, sed mediocriter. Videamus iam an aliæ causæ opacitatis in alijs vrinis opacis inueniri possint. Potest quidem impuritas materiæ aliquando vrinas reddere opacas; vt in vlceribus renum & vesicæ accidit, & in mulieribus quæ adhuc expurgantur in menstruis: miscentur enim in illis corrupti & vitiosi humores impuri, qui vrinas reddũt opacas. Quod si varij humores cum vrina misceantur, ob diuersitatem colorum vrinæ quoque fiunt opacæ: verum ob lucem & lumen nobis nihil fieri potest perspicuum vel opacum, ob luminis & lucis priuationem: nulla enim in nobis est lucida aut luminosa substantia quæ humores & vrinam afficiat. Propterea ridenda est Montani opinio, qui a spiritibus lucidas fieri vrinas docet: quia, inquit, spiritus ipsi sunt lucidi.

Nam

Nam docuimus in libro De somno & vigilia, spiritus nostros nihil aliud esse quam vapores quosdam ex humorum massa eleuatos actione caloris: propterea nullam lucem nullumque lumen habere possunt. A quo enim & vbi quæso hæc caperent? Ob calorem quidem vrinas fieri posse perspicuas, rationi est consonum: habet enim calor vim extenuandi, rarefaciendi, purificandi materiam, heterogenia separandi, ex quibus rebus res lucidæ euadunt: & spiritus quia calidi sunt, non quia lucidi, vrinas claras faciunt, si modo ipsi spirituum naturam habeant, vel sint ignei & tenues. nam crassi, terreni, & aquei, opacitatis sunt causa, non ob calorem quem habent, sed ob crassitiem. A frigore vero fieri opacas vrinas constat ex eo quod apparet fieri in vrinis corruptis ab aere, & in ijs qui morti sunt propinqui. sunt enim istorum vrinæ opacæ, sed diuerso modo fiunt. Nam externum frigus, extincto proprio vrinæ calore densat & corrumpit, & vbi sunt heterogeneæ partes crassas cum tenuibus miscet, quum antea essent rarefactæ & diuisæ: imbecillus vero noster calor qui frigidi rationem habet, nequit extenuare, rarefacere, diuidere, & tenues spiritus procreare, nec materiam purificare. Propterea quum eo peruenit vt ob extremam imbecillitatem contraria efficiat, tunc opacitatis vrinæ est causa. Calor vero externus, etiam natiuum calorem vrinæ corrumpit,

ſed diuerſo modo quam frigus. Hoc enim contraria vi, qua repugnare ſuo cōtrario eſt aptum & natum, calorem extinguit: calor vero externus lucidas vrinas reddit, quia rarefacit & extenuat. qua ratione diſſipat ſpumoſam ſubſtantiam ipſius vrinæ in qua calor potiſſimum reſidet: quo diſſoluto & abſumpto, eo modo quo parua flamma a magna conſumitur, frigidæ vrinæ & poſtea conturbatæ & opacæ euadunt, quę poſtea igni admotę rurſus clareſcunt quia nouum calorem recipiunt. Hæc habui quæ dicerem de vrinis opacis & perſpicuis: quę quidem veritatis ſtudioſos iuuare poterunt in re tam opaca & obſcura, ad meliora, ſi hæc non placent, inuenienda.

DE ODORE VRINAE.

CAPVT XVI.

MONTANVS vrinam hominis ſani nullum prorſus habere odorem malum tradit; quia, inquit, naturalis eſt & bene cōcocta, quaſi omnia quę ſunt naturalia & bene concocta ſint bono odore prædita. Ita ergo ſtercora bene concocta, quum ſint naturalia, illi bene olerent. An neſcit excrementa ex impuriore rei materia elici? & propterea non poſſe eſſe ſine aliquo fœtore, præſertim ſi a corporibus & humidis, qualia ſunt animalium corpora, & præſertim noſtra, fiant? Sed quum ipſe poſtea

ſcribit, vrinas quæ penitus carent odore, eſſe præter naturam, eo quod magnæ frigiditatis ſint indicia, & eas quæ bene olent fieri a rebus comeſtis; debebat videre quod ſequitur, vel vrinas ſanorum, quas dicit nullum malum habere odorem, eſſe præter naturam: aut ſi bonum habent, a rebus comeſtis fieri talem odorem. Ergo vrina ſanorum aliquem habet odorem, & eum non bonum, quum ſit noſtri corporis excrementum: nō tamen admodum malum, quum ſit concocta, & concoctionem ſecundum naturam teſtetur. Videntur tamen inſignes odores qui in vrina fiunt vel boni vel mali non ſolum prouenire, eo quod vrina ſit excrementum, ſed ex mixtione rerum quę cum illa miſcentur. quod quidem teſtantur vrinæ admodum aquoſæ in morbis frigidis & crudis, & craſſæ in morbis calidioribus. Illæ enim, quum nihil habeant admixtum cum ſuo liquore, exiguum tamen odorem habent, & minorem etiam quam vrinæ ſanorum, quæ naturalium excrementorum moderatam portionem in ſe continent: quæ vero craſſæ ſunt, ideo grauius olent, quia plura in ſe continent excrementa, quę vrinas tanto grauius reddunt olentes, quanto maiorem obtinent putredinem. nam putredo graueolentiam parit. Ex mixtione ergo inſignes odores in vrina fiunt. Porro miſceri poteſt cum vrina vel aliquid extrinſecus in corpus aſſumptum, vel aliud in corpore

genitum. Et quæ assumuntur, vel commouen aliquos humores & eos cum vrina miscen vel sola fere miscentur ipsa. Quædam pretere non facile mutantur a corpore, alia facilius Itaque si quæ assumuntur difficile mutantur, & paucam materiam secum trahunt, & eam qu non habet vim conciliandi malum odorem tunc vrinæ redolent odorem rei assumptæ, v illis contingit qui terebinthinam assumserunt manet enim odor in vrina terebinthinæ, quoniam ob viscositatem difficile a natura alteratur terebinthina. Quo modo & excrementa allij assumpti odorem referunt, & integris propterea viribus cum vrina miscetur, nec habet vim insignem purgandi & trahendi humores a partibus corporis: Cassia vero quia facile alteratur & vincitur, & multos secum humores trahit a quibus odor ipsius obscuratur, ideo suum in vrina nequaquã seruat odorem. Carduus vero assumptus quũ humores crassos commoueat, & ad vias vrinæ cõuertat, ideo vrinas fœtidas dicitur reddere a Galeno. Quo quidem etiã patet pituitosos humores inter alios fœtidiores vrinas reddere. illi enim sunt qui vrinas solẽt reddere crassas. Sed quare pituita potius quã humor melãcholicus fœtoris est causa? An quod pituita ob humiditatem putredini maxime est obnoxia? vel quod crudum quoddam sit excrementum? Cruditas autem, vt scribit Aristoteles in x. sect. Problem. mali odoris est causa. Hæc

sa. Hæc ergo ratio est cur quædam assumpta vrinas bene vel male olentes: & quædam seruent suum odorem, quædam vero non. Non autem illud fit, vt Montanus credit, quod scilicet ex rebus bene odoratis assumptis graueolentes reddantur vrinæ, ex male olentibus vero fœtidę. nam allium male olet, & male olentia reddit excrementa corporibus. Carduus, nullum licet habeat grauem odorem, elicit tamen graueolentem vrinam: Terebinthina non nisi suauem habet odorem, & talem reddit vrinam.

DE CAVSIS CONTENTORVM in vrina.

CAPVT XVII.

CONTENTA in vrinis vocamus non quicquid in vrinis est: non, inquam, odorem, colorem, saporem, crassitiem, tenuitatem, luciditatem, opacitatem, & alia quæ diuidi & separari non possunt ab ipso liquore, sed quæ separatam habent naturam vel obscuram vel euidentem. quorum quidem non est vna & eadem ratio & materia. Propterea errat Actuarius, qui, nulla facta distinctione, simpliciter pronunciat contenta prouenire ex tertia concoctione, quæ fit in venis. Nam quædam a renibus, alia a vesica, alia ab alijs rebus proueniunt. Quare seorsim de singulis tractandum, quæ diuersa natura constant: quæ vero communem

habent naturam, cõmunem quoque recipient tractationem: ita enim doctrina fiet clarior.

DE NVBECVLAE, ENAEOREmatis & hypostasis causis.

CAPVT XVIII.

DE Enæoremate quod nostri vocãt sublimamentum, & Nubecula atque hypostasi, quam sedimentum non inepte interpretamur, agemus eadem tractatione, quoniam eadem illorum omnium natura, eædem causæ, & solo accidente inter se differunt. nam quod Nubecula est, dum morbus adhuc est crudior, fit postea Enæorema: & hoc ipsum per vlteriorem concoctionem fit sedimentum. Seruatur ergo res eadem, quæ ob situm diuersum tria sortitur nomina. Ac primum illud docebimus ex qua materia fiant: tum in quo corporis loco gignantur, & quomodo. Scribit autem Montanus contenta huiusmodi esse excremẽta terrea cum vrina commixta. In quo quidem a seipso discrepat, & docet quæ sunt a ratione aliena. Nam si terrenum est excrementũ, quomodo supernam & mediam vrinæ regionem occupare vnquam potest, vt ille fatetur, & experientia docet, huiusmodi contentum? Quo pacto præterea potest esse leue, æquale & figuram pyramidalem obtinere? Nam quod terrenum est, viscositate caret, vt ostendit humor melãcholicus, qui sine lentore re vera est crassus &

sus & terrenus. Propterea si talẽ haberent materiam, non possent diduci & continuitatem retinere dum pendent in vrina, nec figuras tales capere, quales illis tribuimus. Galenus vero libro primo de Crisibus, melius quidem, sed non satis euidenter, contentorum materiã exprimit, quum ait, sedimentũ in vrinis esse quicquid alimenti in sanguinis generatione refugit naturæ cõcoctionem. Nã primum illud dubiũ est, quænam sint illa quæ eo in loco refugiant coctionẽ: an omnia, inquam, excrementa quæ assimilari nõ possunt: sic enim bilis vtraq; quæ post sanguificationem expurgatur a massa humorum præberet materiã his contentis. Quod fieri non potest, quandoquidem lentorem nõ habent qui a cõtentis separari nequit. Refugit quoq; cõcoctiones cibus ingestus totus, quum ob naturæ infirmitatem, vel materiæ copiam, vel malas qualitates vinci nequit, nec fieri sanguis bonus, sed quicquid est in eo, crudius manet. At hoc totũ non fit materia contentorum. nam contenta fiunt in sanis qui bene cõcoxerunt & sanguinem bonum procrearunt. Quare non ex toto quod in sanguinis generatione alteratur fit sedimentum, sed ex aliqua solum portione. Actuarius vero libro primo de Causis vrinæ, capite secundo, scribit contenta in vrinis esse excrementa tertiæ concoctionis. Verum docere illum oportebat ex qua materia fierẽt. Præterea quum illam tertiam cõcoctio-

nem intelligat eam quæ fit in venis; iam superius habuit suæ opinionis confutationem, vbi ostendimus in venis nullam communem toti corpori fieri coctionem, ex qua resultent duo genera excrementorum, alterum crassius, alterum tenuius, qualia in coctione ventriculi hepatis & singularum partium fieri apparet. Sunt qui dicunt contenta hæc in vrinis nihil aliud esse quam crudum vocatum humorem qui in hepatis concoctione non potuit concoqui: concoctionem autem postea recipit in venis & solidis partibus. Sed illi errant. Crudus enim vocatus humor subsidet perpetuo ob suam crassitiem, nec ex eo fieri potest nubecula & enæorema. Quod si quis diligenter horum naturam inspiciat, inueniet profecto illa non fieri ex alia materia quam ex pituitoso humore: sola enim pituita inter alios humores viscida est & visciditatis est causa. viscida autē oportet esse huiusmodi contenta. Fiunt præterea hæc alba, qui color proprius est pituitæ. docent id morbi biliosi; qui, vt maxime contrarij sunt generationi pituitæ, ita nec nubeculam, nec enæorema, nec sedimentum habent, tanquam deficiat pituita, propria ipsorum materia. Eodem pacto qui in inedia viuunt, aut parcius edunt, aut biliosos cibos ingerunt, vel laboriosam agunt vitam, tanto minus habent istorum contentorum. Verum si excrementa sunt, quæ excernuntur post cōcoctionem perfectam,

fectam,

fectam, a quanam concoctione & cuius generis crassius vel tenuius erit excrementum hæc pituita? Galenus, vt antea diximus, in generatione sanguinis sedimentum fieri dicit. & merito quidem, si pituita est: nā illa, vt alij humores, solum in hepate generationem habet ex frigidiore & humidiore alimenti portione. Sed non eo modo excrementum dicitur, quo modo capimus excrementum relinqui & separari absolutis concoctionibus. nam pituita non est excrementum alicuius coctionis, sed excremētum fit alia ratione. Quum enim concoctrix facultas imbecillior est, aut a multitudine cibi & potionis grauatur, vel qualitatem cibi frigidiorem sortitur; non potest æqualiter quicquid in cibo est mutare & assimilare, sed quod frigidius est relinquitur excrementum quod fit, id est inutile ad nutritionem. Quo modo pituita excremētum cerebri dicitur esse, quoniam cerebrum frigida pars est, si affluat paulo plus alimenti, aut illud sit frigidius, non potest ex vniuersa massa sanguinis æqualiter nutriri, sed relinquit multum ex eo quod pituitosum est. sic illud postea reijcitur non tanquam excrementum quod ex naturali coctione prouenit. sed ex ea quæ male peragitur ex aliquo vitio. Eodem pacto in hepate quū gignitur sanguis particeps quatuor humorum, gignitur quoq; pituita ex frigidiore portione alimenti. quo fit vt quum oneratur copia alimenti, vel frigidiori vtitur,

aut hepar ipſum eſt frigidius; multum gignatur frigidi & pituitoſi humoris, qui poſtea per venas vna cum ſanguine fertur: ac quũ venæ nequeant æqualiter vincere eam maſſam, relinquunt in ſua nutritione quod pituitoſum eſt: id quod poſtea vel expellitur a natura, vel, quod probabilius eſt, ſequitur cum vrina, cum eaq; miſcetur: quo modo terra vna cum aqua fluente ſimul illabitur. vnde contenta hæc fiunt in vrinis. Quo fit vt ex concoctione & nutritione propria venarum illa fiant, non quod ſint excrementa coctionis quæ illic fit quum æqualiter nutrimentum vincitur, ſed quum nequit plane vinci & aſſimilari ob naturæ imbecillitatem vel materiæ vitium. venæ enim quũ ſint exangues partes, imbecilliore calore ſunt a natura donatæ: quare nequeunt agere niſi in imbecillius quam temperatæ partes. Et ſi alimentum quod aſſumitur frigidius eſt aut craſſius, aut copioſius quam exigant, aut ſi plus genitum eſt in hepate quã proportio humorum exigat; tunc plurimum neceſſe eſt relinqui huius humoris pituitoſi. Quibus ita poſitis de materia, loco, & cauſa quæ gignit huiuſmodi contenta, ſequitur vt ad alia progrediamur. Primum videamus an in omni corporis ſtatu contenta hæc gigni debeant: an ſcilicet in omnibus ſanis, in omnibus ægris, vt omnes credunt Medici vulgares, qui laudant vrinam tanquam omnium optimã quæ habet hypoſtaſim albam, lenem

lenem & æqualem. Ac Montanus quidẽ cenſet optimam eſſe vrinam in ſanis quæ multa habet contenta: talem vero in ægris eſſe malã: & Hippocratem & Galenum non deſcribere vrinam hominis optime ſani, qui dicunt illã debere habere huiuſmodi hypoſtaſim. ſed ille erat. Nam paſſim Galenus oſtendit ſe intelligere de vrina ſani hominis. In primo enim de Criſibus ſcribit illam optimam eſſe vrinam quę ſimillima eſt vrinæ ſanorum. Et ſi vrinam ægrotantium dicit optimam eſſe quæ habet ſedimentum album, lene & æquale; quomodo hæc erit ſimillima vrinis ſanorũ, ſi hæ nõ habeant, aliæ vero habeãt ſedimentum? Debẽt ergo ſanorũ vrinæ habere cõtenta. ſed non omnium, eorum tantũ qui vel temperati ſunt, vel temperatis frigidiores. Nam qui ita ſunt affecti, temperati quidem nequeũt agere niſi tẽperate. quare extinguere nequeunt & abſumere penitus pituitam: frigidiores vero plurimum illius neceſſario relinquunt. At calidiores, præſertim ſi cum calore coniuncta ſit ſiccitas, vincunt, aſſimilant & diſſipant pituitam. quare vel nullum relinquunt contentum, aut certe perexiguum. Idem accidit illis qui parciore, ſicciore & calidiore vtuntur victu, aut corpus plurimum exercent. Propterea recte ſcribit Galenus libro primo de Criſibus, vrinas puerorum habere plurimum ſedimenti, quia ſunt voraces, & quia etiam habent calorem multo humore obtuſum, contrario vero

modo habent iuuenes. Ad ætatum, victus & vi-
tæ conditionis proportionem reſpondent an-
ni tempora & ſexus. nam in æſtate & viris vri-
næ fiunt cum paruis aut nullis contentis. Re-
ſpondent his, quæ diximus de ſanorum vrinis,
vrinæ ęgrotantium. Qui enim bilioſis & arden-
tiſſimis morbis laborant; vel non habent ſedi-
mentum, vt inquit Galenus libro ſecundo Pro-
gnoſt. aut omnino minimum: aut ſi aliquod ha-
bent; non hypoſtaſim ſed ſolum ſublimamen-
tum obtinent. Eo pertinet quod ſcribit in libro
de Criſib. exquiſitas tertianas terminari abſque
contentis in vrina. Sed cur quæſo eſt quod
quædam vrinæ habeant ſolum nubeculam vel
ſublimamentum: aliæ vero ſedimentū? quum
enim pituita ſit iſtorū omniū materia in omni-
bus, eaſdē regiones occupare debebat. Verum
nō ita res habet. Nam pituita etſi eiuſdem ſub-
ſtātiæ eſt, tamen quædam tenuior eſt, alia craſ-
ſior, alia copioſior: & quę tenuior & parcior gi-
gnitur, nequit deorſum labi, ſed innatat & oc-
cupat ſuperiores regiones aliarum rerum quæ
acres & leues fiunt inſtar *. At ſi pituita eſt con-
tentum huiuſmodi, cur in quotidiana & quar-
tana, & in alijs etiam morbis, vbi pituita multa
eſt, initio morbi non apparent contenta? An
quod vniuerſa maſſa illa humorum frigidiore
craſſioreq; humore abundans nō poteſt vinci
& cōcoqui, vt excrementa appareant, quæ poſt
cōcoctionem relinquuntur? nutriuntur enim,
dum

dum talis eſt humor, male partes illæ, & ex te-
nuiore duntaxat portione, vnde excremēta nō
reſultāt craſſa, ſed veluti cōgelata manet pitui-
ta: poſtea vero perſeuerante coctione & natu-
ræ actione, obedientior fit vniuerſus humor, il-
loq; nutriri incipit corpus: ita tamen vt omnes
humores æqualiter qui inter ſe commixti ſunt,
aſſimilari nequeant a partibus exanguibus qua-
les ſunt venæ, quo tempore contenta iam inci-
piunt in vrina apparere. quæ quoniam nōdum
plane concocta ſunt, ideo eam craſſitudinem
quam inducit concoctio, nō ſtatim accipiunt.
Propterea nubecula primo fit: poſtea vero pro-
cedente coctione & aucta craſſitię enæorema
euadit quod continetur: poſtea vero hypoſtaſis
euadit & fit, iam properante ad finem coctione.
Qua prorſus abſoluta perſeuerante actione ca-
loris, terrena portio exuberat, & iam nō inna-
tat contentum in ſuprema aut media regione,
ſed ad fundum vergit vt res grauior. Sed quid
dicemus de cōtentis, quæ in morbis ita habent
vt primo appareat ſedimentum, poſtea enæo-
rema, deinde nubecula: & rurſus fit enæorema,
& poſtea ſedimentum? Eſt autem huius rei ra-
tio, quod natura in illis morbis onerata a mul-
titudine craſſorum humorum, ſymptomatice
expellat. Itaque tunc craſſa materia ſuo ponde-
re ad fundum labitur, poſtea vero natura exo-
nerata a multitudine incipit fundere cōcretam
eam materiam quæ tenuior redditur & magis

aerea, atque ita superiora petit: finita autem fusione ad mediocrem consistentiam redigitur, quo facto concoqui incipit & rursus incrassari, vnde rursus descendit. Incipit ergo a nubecula contentum, deinde procedit ad sedimentum: quoniam scilicet natura materiam habet aptam ad cōcoctionem & multo spiritu adhuc plenam, cuius ratione attollitur, nec copiosa ita est vt cogatur expellere priusquam concoquere. Aliquando vero incipit a sedimento: quod re vera sedimentum non est, sed crassamentum quoddam potius. aut si sedimentū vocare volumus, verū certe & laudabile non est. quod enim est laudabile, per concoctionem fit, nec omnino hæret fundo vasis vrinarij, sed circa fundum natat. Fit autem illud, quoniam expulsione prius quam coctione natura vtitur: verum non semper sedimentum mutatur in nubeculam, nec nubecula perpetuo fit sedimentum. Nam crassa aliquando est adeo materia, vt nulla fusione & alteratione tantam leuitatem accipere possit, vt supremam vrinæ partem petat. Sic aliquando adeo tenuis pituita est & cum bile mixta, vt nunquam tantam crassitudinem recipere valeat vt sedimentum fiat. Quod in tertianis non exquisitis videmus, sed non admodum pituitosis: in quibus perfecta concoctio & salus contingit cum sola nubecula aut enæoremate absque sedimento. Primum igitur quæ sit materia horum contentorum, & vbi ea gignatur

tur primo, & vbi postea separetur, & quomodo misceatur cum vrina, & in quibus sanis & ægris gignatur, quomodo præterea inter se mutentur, abunde dictum est. Sequitur vt horum contentorum differentiarum causas explicemus.

DE CAVSIS DIFFERENTIArum contentorum in vrina.

CAPVT XIX.

FIVNT, vt diximus, in alijs crassiora, in alijs tenuiora, in alijs copiosiora & maiora, in alijs vero minora. Fiunt autem crassiora ex pituita crassiore & naturæ imbecillitate quæ nequit extenuare talem materiam. Quoniam vero ab initio tenuis est pituita & tenuia contenta; crassiora fiunt ex naturæ robore, quæ aereas & aquosas partes potest consumere & per vlteriorem coctionem crassitiem inducere. Quod si tenuia manent contenta quæ prius talia erant, aut pariter crassa manent quæ ab initio crassa apparuerunt; arguunt imbecillitatem naturæ quæ nequit tennia incrassare, & crassa concretaque fundere & extenuare. Ergo hæc est communis ratio, quod ea contenta quæ perseuerant qualia ab initio apparuerunt, materiam ostendant talem, nempe crassam vel tenuem, & naturæ imbecillitatem. Vbi enim valida est, necesse est vt agendo

faciat mutationem. Quod si mutatio contingit; materiæ obedientiam & naturæ robur declarant. Porro multum fit contentum quando plurima gignitur pituita, & natura valida est quæ potest illam alterare, separare, miscere. Propterea in quartanis febribus & quotidianis veris etsi multa est pituita, tamen quia illa frigida est admodum, deficiente scilicet bile, pauca fiunt sedimenta, donec diuturnitate calor materiam vicerit. tunc enim multa fiunt. In tertianis vero nothis, quia calor ab initio est acris, etsi pituita abundat, tamen ea facile calefit, separatur & miscetur postea cum vrina. Quod si parcior gignitur pituita ob victum moderatum & naturæ robur; maiora, mediocria & minora in sanis & in morbis quæ materiam sumunt ex sanis corporibus contenta fiunt ad materiæ & roboris naturæ proportionem. Fiunt autem contenta hæc alba per concoctionem & assimilationem. Etenim venarum & arteriarum tunicæ albæ sunt. quo fit vt quum ipsa concoctio assimilatione fiat, vel assimilatio sit, merito alba reddantur quæ ab ipsis concoquuntur: alios vero colores ex mixtione humorum contenta recipiunt hæc. Quod si nullus esset mixtus cũ pituita humor, essent ab initio cõtenta alba. verum quoniam raro fit vt bilis non misceatur cum pituita, ideo ab initio flauescunt rubescuntque contenta, quæ postea vincente assimilanteque natura alba vt diximus reddun-

tur.

tur. Odorem in contentis etsi ratio ponit prouenire bonum aut certe non fœtidum, quando concoctio absque vlla putredine peracta est: malum vero plus vel minus quando putredo præualet, aut concoctio cum putredine: tamen sensus non agnoscit, nimirum quod misceri soleant cum liquore vrinæ, & cum eo spectentur indicenturque. Sunt contenta hæc, vt diximus, aliquando lenia, aliquando aspera. Lenia appellat Montanus, quæ tangenti nullam resistẽtiam faciunt, nec cedunt tactui. in hoc enim differt lene a molli. quæ etsi vere dicantur in his quæ tactu dijudicantur, tamen contenta in vrinis tactu nequaquam dignoscuntur esse lenia vel aspera. Quare melius Galenus lenia hæc esse definit, quæ partes habent quæ non subsultant, id est altiores quasdam, alias depressiores, quas qualitates visus deprehendit. Fiunt autem lenia contenta hæc per integram assimilationem materiæ tunicis venarum & arteriarum. Quæ lenes sunt, ostendunt & calorem naturalem vicisse exacte materiam, vt qui reiectis heterogeneis partibus reliquas perfecte elaborauerit & ad lenitatem redegerit. Hæc porro æqualia dicuntur contenta esse, quæ partes habent inter se similes; & æqualitas spectatur in colore, lenitate, crassitie, tenuitate & vnitate. Nam si diuersi colores apparent in contentis, aut si vna pars est crassa, alia tenuis, alia lenis; indicat æqualitas perfectam naturæ actionem, &

propterea robur agẽtis facultatis & caloris mediocritatem. Vbi enim hæc ita habent, quæ patiuntur, ad certam æqualitatem rediguntur. Est autem optimum signũ quod sumitur a lenitate in contentis: secundo loco ab æqualitate. perfectiorem .n. ostendit naturæ actionem lenitas quã æqualitas. prius .n. æqualia redduntur cõtenta, postmodum vero lenia. Laudant etiam Arabes in sedimento figuram pyramidalem. Et merito quidem. ostendit .n. talis figura exactã mixtionem partis aereæ & terreæ atq; aqueę, & perfectam concoctionem. Vbi .n. aerea portio exacte est mixta cum alijs elementis, nequit subito tolli: & vbi non est facta assatio quæ partes aereas cõsumpserit, necesse est spiritũ & aerem cõcludi, moderatum & paulo crassiorem factũ. id .n. ex mixtione aliorum sequitur. Huiusmodi ergo spiritus & aerea portio ita affecta suapte natura leuiter attollitur, & secum trahit moderate partes aqueas & leuiores, atque ita relicto quod grauius est in fundo, & sublato ꝙ leuius est, tandem in acutiẽ desinit. Quo modo vapor ignitus ita moueri videtur, facit vt cõtenta hæc quæ subsident, pyramidalem figurã hãc capiãt. quod in nubecula & sublimamento nequaquã fit. nam in illis terrenæ nõ sunt tales partes, quę deorsum vergant, nec spiritus qui moderatum eum motum seruare possit. Illud quoq; obseruandum est, non solum in cõtentis sed & in alijs conditionib. bonæ vrinę; vt quæ bona sunt po-

steaquam

steaquã apparuerint, perseuerent in illis temporibus in quibus apparere sunt apta. Nam si in vna die apparent bona contenta, postea nulla conspiciãtur, aut mala; materiæ diuersitatem & inęqualem actionem ostẽdunt. Quare oportet perseuerare quæ bona sunt, & meliora fieri in dies, donec perfectionẽ sint assecuta. Propterea videmus in ægrotis vrinas aliquando habere sublimamentum, vel nubeculã; eos tamen mori: quoniam talia contenta infimum locum nõ petunt, nec æqualitatem & lenitatem & perfectum colorem acquirunt. Nemo tamen exigat in omni morbi tempore huiusmodi perseuerentiã. Nã inuadente accessione febris vel crescente aut etiã vigente, contenta non apparent in vrinis, quæ etiã tenuiores & decoloratiores eo tempore minguntur. Nimirum quod in illis temporib. natura nihil adhuc separare potuerit quod istorum est causa in vrinis. Hæc dicta sunto de nubecula, enæoremate & sedimento quæ & bona & mala esse possunt. Sequitur vt de illis agamus quæ perpetuo sunt mala.

DE HIS QVAE PERPETVO mala in vrinis apparent.

CAPVT XX.

HÆc in vrinis mala sunt perpetuo, grumus, carunculæ, sanguis, lapis, pus, arenulæ, vermes, dracunculi, pili, atomi, & sedi-

menta farinæ simillima, quæ Græci κριμνώδη vocãt: alia sunt orobea ꝙ orobo simillima sunt, aliquando furfurea sunt sedimenta, aliquando squamosa & foliacea. quorum omnium causæ docendæ sunt. Grumus fit a sanguine. nam sanguis quum extra propria vasa emittitur, cõcrescit & grumus fit siue thrombus. Nihil aliud est grumus quam sanguis concretus. Effunditur autem sanguis vel aperto vel rupto vel eroso aliquo vase ad vrinam destinato, aut excreto sanguine & expulso ad vias vrinæ. tunc enim cum vrina miscetur, & in ea subsidet, quoniam res grauis est & crassa. Carunculæ fiunt exulceratis renibus. nam a solida & crassa renum substantia nõ nisi frustulatim potest aliquid abradi. Subsident ergo eiusmodi carunculæ, quia graues sunt. Cæterum sanguis qui miscetur, vel bonus est & tunc vrinam reddit rubram, contingitq; eum cum vrina misceri vel vitiatis vasis partium destinatarum ad vrinæ expurgationem, vel e conuerso naturæ motu. solet enim, etsi rarissime id fit, natura terminare morbos emisso sanguine per vias vrinæ. Aliquando vero sanguis qui cum vrina miscetur, est potius sanies quædam sanguinis, aut sanguis diminute coctus, quam verus sanguis: & tunc vrina redditur similis aquæ in qua caro recens mactata abluta est, & tunc indicatur non defectus naturæ in concoctione, vt putat Montanus, sed potius dilatatio quædam renum & venarũ emulgentium:

gentium:

gentium: quod apparet in ijs qui calculo laborant. Illi enim vrinas, quales diximus, & nonnunquam etiam veluti fuligine aspersas mingunt, e conuerso vel humore melancholico, vel sanguine assato. Cæterum lapides qui subsident in vrina, gignuntur vel in renibus vel in vesica ex pituita exsiccata quidem, sed nondum plane consumpto humore omni. nam si humor non adesset, non consisterent lapides, sed in sabulum dissoluerentur. Fit ergo sabulum quod subsidet, ex terrena portione priuata suo vinculo, nempe humore. Non tamen lapides aut arenulæ indicant necessario calorem igneum, vt Montanus tradit: quandoquidem multi huiusmodi arenam copiosam & lapides mingunt absque sensu insignis alicuius caloris in renibus vel vesica, aut alterius partis comparatæ ad vrinam reddendam. Sufficit enim exiguus calor vbi pituita est crassa, & diu in exiguis cauitatib. renum aut in meatibus vesicæ continetur, ad lapidis vel sabuli generationem. Fit ergo pus, suppurata & rupta aliqua inflãmatione in partibus vrinæ destinatis, aut in alijs quæ per vrinam expurgari solent, vel eisdem exulceratis partibus. Pus enim vlcera sequitur, nec semper puris generatio requirit igneum & adurentem calorem, quandoquidem absque aliquo caloris sensu in his qui diu huiusmodi malis sunt affecti sæpe in renibus, hepate & liene & in alijs corporis partibus per dissectiones deteguntur

abcessus multo pure pleni. Vermes vero ex[i]-
gui nonnunquã apparent in vrina, ex sordid[is]
vlceribꝰ, vt par est credere, vel ex corrupta ma-
teria geniti: visi quoq; sunt excreti per vrinam
Dracunculi ex tali materia, vt arbitror, etiam
procreantur. Pili fiunt ex pituita diu in renibu[s]
contenta & quodãmodo assata, & ob angusti[am]
viarum extenuata ad pilorum formam. Indici[o]
est autem illud gigni in renibus & meatibꝰ vri-
narijs, quod calculo laborantes, quum exit cal-
culus, plurimos pilos huiusmodi cum vrina e-
mittant. Ceterum sedimenta quæ farinæ for-
mam referunt, fiunt ab humore crudo vocato,
qui in venis, vt Galenus asserit, aceruari solet: nõ
autem habet causam calorem igneum, vt ait
Montanus. Orobea etiam sedimẽta idem do-
cet fieri colliquatis solidis partibus. quod mihi
parum videtur probabile. cur enim non fieret
perpetuo in ijs qui hectica febre & colliquãti-
bus alijs morbis pereunt? Videntur ergo habe-
re materiam, si nigrescunt, humorem melan-
cholicum, & propterea malæ sunt tales vrinæ.
cancrosæ enim sunt affectiones atrabilariæ.
Furfurea sedimenta, squamosa & foliacea vesi-
cam exulceratam sequuntur. Atque hæc suf-
ficiant de causis contentorum in vrinis, quæ
scilicet innatant aut subsident.

DE CAVSIS BVLLAE ET spumæ.

CAP.

CAPVT XXI.

SEQVITVR vt de causis aliorum contento-
rum agamus quæ in superficie vrinæ appa-
rent: inter quę ampullas siue bullas, spumam &
pinguedinem & coronã enumerauimus. Ac de
bullis & spuma communi agemus tractatione,
quia communis est illorum materia & natura.
nam spuma nihil aliud est quam multæ bullę si-
mul aggregatæ & confractæ, & in minimas par-
tes diuisæ. Fit autem bulla ex humore viscido
mixto cũ spiritu crasso. Vapor enim huiusmodi
suapte natura sursum attolli nititur. humor au-
tem tenuis & viscidus ꝑmittit quidẽ illius mo-
tum, sed resistit aliquantulum. Itaque diducitur
a vapore humor & tumet, atq; ita bulla fit quæ
postea dissoluitur exeunte vapore & conciden-
te humore. Durãt autem plus vel minus huius-
modi bullæ antequam dissoluãtur, quia humor
& vapor crassiores tenuioresque sunt. crassities
enim dissolutionem moratur, tenuitas vero ac-
celerat. Porro miscetur humor cum vapore vel
a calore vel a motu, aut ab vtroque. motu enim
spuma in mari gignitur, calore in aqua & iuscu-
lis feruẽtibus, in aquis vero currentib. ab vtro-
que: vrinę vero spumosę, meo quidẽ iudicio, nõ
fiunt a calore naturali vel præter naturam, vt
Montanus censet, quod ex spuma materiæ agi-
tationem, virtutis debilitatam, & etiam mor-
tem prædici scribit. Nam in quotidianis & ter-
tianis nothis, vbi multa adest pituita & calor

febrilis qui talem materiam agitare potest, fierent perpetuo vrinæ cum bullis & spuma. quod non fit. Sed quum omnes ex talib. vrinis distillationes humoris pituitosi a capite recte præsagiant; indicium est solum motum causam esse istarum rerum in vrina. Quum enim humor pituitosus, viscidus & tenuis descendit a capite in venas & ex motu agitatur; confringitur in minimas partes, & ex calore flatus interim aliquis procreatur, bullæ & spuma nascuntur, quæ cũ humore seroso mixta illum sequuntur per vias vrinę, & vrina ipsa emissa in ea supernatant. Indicat autẽ vt diximus spuma maiorem causam, vnde mare primo bullas excitat, quum agitatur a ventis, & includi incipit aër: postea vero durante tempestate spumosum euadit ex continua agitatione incluso per minimas partes vento, & extenuata aqua quæ per minima iam diuidi potest.

DE CAVSIS PINGVEdinis.

CAPVT XXII.

PINGVEDO fit ex colliquatione adipis: estque grauior affectus in quibusdam, in alijs vero leuior. Nam qui plurimum habent pinguedinis & illius quidem admodum humidæ, ex minima causa illis innatat pinguedo in vrina, adeo vt in tertianis & alijs prorsus salutaribus

ribus febribus huiusmodi appareant vrinæ: in alijs vero corporibus non nisi ex grauiore causa fit colliquatio. quare lethale est signum huiusmodi vrina. Spectanda præterea est forma & qualitas ipsius pinguedinis quæ innatat. Quædam est similis pinguedini quæ apparet in iure pulli: alia vero est ad similitudinem oculorum boum: alia sicut tela araneæ. Leuiorem indicat affectum prima: non tamen optimum & naturalem vt Montanus credit, qui putat vrinas sanorum talem pinguedinem habere debere. Nam præter id quod Galenus & alij auctores hanc conditionem non ponunt in optima vrina, experientia etiam docet vrinas sanorum optime consistere absque tali pinguedine. Secunda autem species deterior est prima: & tertia est omnium pessima, vt quæ maiorem colliquationem ostendat. In corporibus tamen quę facile colliquescunt nonnunquam apparet huiusmodi vrina vbi nulla est causa præter naturã.

DE CORONA.

CAPVT XXIII.

CORONAM in vrina appellant circulum illum qui est veluti linea quędam diuersicolor diducta ad circunferentiam, & videtur circulus vrinam ambiens. Huius circuli substantiam esse tradit Montanus humidum existens in solidis partibus: quod, vt inquit, est

ſubſtantificum vel nutrimentale, & ob id cenſet illud eſſe toto genere præter naturam & a calore igneo colliquari. Huiuſmodi ſubſtantiam dicit aſſimilari pinguedini, & proxime ad illius naturam accedere, & eſſe aliquantulum craſſam & viſcidam, & eam apparere in iuſculis pullorum, & eſſe humidum ſubſtantificum extractum ex concoctione. Occupat autem circulus hic ſuperficiem: ſed depreſſior eſt quam ipſa ſuperficies quam ſpuma & ampullæ obtinent. nam ſubſtantia coronæ grauior eſt quam ſubſtãtia ſpumę, & leuior eſt illis quæ deſcendunt & innatãt in vrina. propterea depreſſiorem habent locum quam ſpuma, & altiorem nubecula. Porro huiuſmodi ſubſtantiam elici a calore igneo colliquante, & ob id, vbi apparet talis circulus in vrina, adeſſe febres colliquãtes & hecticas, & tabem adeſſe aut euitari non poſſe. Notat etiam in ipſo circulo magnitudinem & paruitatem, quod multam & paucam materiam, aut magnam & paruam colliquationem oſtendit: Præterea odorem bonum aut malum & colorem ſubnigrum, quem oſtendere coloris aſſationem & viridem aduſtionem, & alia nonnulla de corona hac tradit partim bona partim mala. Nam quæ ſcribit de loco & ſitu ipſius, probabilia & vera eſſe puto: quod vero materia ipſius coronę ſit humidum ſubſtantificum extractum a calore prorſus igneo & præter naturam, & quod appareat ſolum in febribus

bus

bus colliquantibus, & talem oſtendat præſentem vel imminentem; puto hæc omnia a ratione aliena. Nam experientia docet in plurimis ſanis & in leuioribus morbis, maxime circa Autumnum tales apparere circulos. Præterea ſi in iuſculis pullorum qui moderate ſunt cocti apparet talis corona; non apparebit in vrinis vbi fit aſſatio & alteratio a calore igneo & præter naturam? nam Ariſtoteles & alij Philoſophi bonas concoctiones quæ in nobis fiunt, elixationi aſſimilant. Ridiculum præterea eſt in his circulis odores diuerſos deſcribere. quis enim in eo qui lineam facit & perpetuo cum vrina eſt, commixtum peculiarem aliquem odorem deprehendere poteſt? Aliter ergo de his cenſendum eſt. Primo vidẽdum eſt ex qua ſubſtantia circulus iſte fiat. Ac mihi quidem videtur, quemadmodum nubecula, ſublimamentum & ſedimentum fiunt ex pituita, ita quoque coronam fieri ex humore melancholico. non quod totus melancholicus humor cum vrina miſceatur, ſed tenuior illius portio, & ichor quidam qui ab eo elicitur. Indicio id eſt primũ, quod circulus ille vt plurimum imo ſemper ad nigrum vel viridem vergat colorem, tum quod depreſſior ſit ſuperficie ipſius vrinæ. quod ſine aliqua grauitate fieri nequit. Propterea errat Montanus qui talem ſitum ei tribuit, & materiam illius ſtatuit eſſe pinguedinem quæ ſupernatat, vel depreſſum locum habere po-

teſt. Ichor autem melancholicus, qui non ſit ipſe melancholicus humor, nõ habet inſignem grauitatem qua poſſit deſcendere, nec penitus deſcendere poteſt. Quare quum ſit aliquid melancholicum, ſuperficiem premit; & merito eũ locũ occupat qui coronę tribuitur. Addo quod huiuſmodi circulus nõ ſoleat apparere, aut certe ſit exiguus in breuibus morbis, ſed euidentiſſimus ſit in longis & Autumnalibus: quoniam ſcilicet humores melãcholici & atrabilarij ſunt redditi, & illis abundantibus maiores ſiue latiores & craſſiores coronæ apparent & cõſpiciuntur. Vnde recte Montanus dicebat, hecticis & tabidis febribus inſignes eſſe coronas in vrinis: verum non ea ratione, vt ipſe credit, quod ſcilicet pinguedo colliquata ſit huius circuli materia; ſed quod tales febres humores liquidiores conſumant, & qui relinquuntur corpore diſſoluto melancholici ſunt redditi. Qui poteſt his meliora docere in re tam perplexa & ab antiquioribus nequaquam animaduerſa, doceat quæſo. ita enim multorum labore res perficientur & veritas eluceſcet.

DE CAVSIS QVANTITAtis vrinæ.

CAPVT XXIIII.

QVANTITATIS vrinæ ſuperfluæ plus quã naturæ ratio poſtulet, vna eſt immediata cauſa,

copioſior humor ſeroſus qui per renes & veſicam fertur. Duas autem oportet eſſe cauſas vt hæc fiat. Vnam, vt gignatur talis humor: aliam, vt ad renes ducatur. nam ſi non gignitur, duci non poteſt & copioſa fieri vrina. quod ſi gignitur, & in venis contineatur, aut per ſudorem vacuetur; non fit copioſa vrina. quare vtraque cauſa neceſſaria. Gignitur autem multa vrina a multa potione, tum a cibis aquoſis, præterea a multo ſomno, aere pluuioſo, otio multo, & omnibus denique quæ humectandi vim habent. Fit & alia ratione multa, quod ſcilicet natura expurget ſe ab excrementis per renes, aut quod per medicamenta dicta diuretica ex tota maſſa eliciantur aquoſi humores. Conuertitur vero ad renes, vel quod ipſi renes plurimum attrahant, aut quod natura eo ſuos motus conuertat, ſicut in criſi fit quæ per vrinam perficitur. Ex cõtrarijs cauſis fit pauca vrina. vel enim non gignitur ex defectu cauſarum humidarum: aut genita abſumitur, vt accidit in febribus: vel quod ad renes & veſicam non feratur. Id quod accidit, vel quod non attrahant renes male affecti, aut aliud membrum ſit læſum, quod ſuſceptioni, attractioni, expulſioni ſit deſtinatum. Porro ſupprimitur vrina a varijs cauſis, de quibus hoc loco agendum non eſt: nimirum quod non actionis, ſed ipſius excrementi cauſas reddere noſtrum ſit inſtitutum.

QVARVM PARTIVM DISPOSITIONES & quos affectus vrinæ significare possint.

CAPVT XXV.

VVLGARIBVS Medicis assentiendum non est, qui omnes corporis affectus & omnium partium morbos ex vrina se dignoscere & diuinare posse profitentur. Quomodo enim ostendet earum partium morbos quę sua excrementa per vrinam non emittunt? Præterea si vrina excrementum est, & talia excrementa in se recipit; nequaquam poterit eos morbos indicare in quibus nulla fit concoctio, & propterea nulla generatio excrementi: aut si fit, vrina non est, aut cum vrina non miscetur, vel ab ea non separatur. Propterea ridendus Actuarius qui membranarum cerebri, cordis, pulmonis, pectoris, vteri & etiam artuum mala ex vrina dignotionem tradit. Quis luxationes, figuras viciatas, cauitates partium corruptas, asperitates, læuitates partium præter naturam, magnitudinem minorum & situm & vitia quæ ex solutione continui accidunt in partibus externis, ex vrina deprehendere potest? Verum vt illi damnãdi sunt qui omnia ex vrinis vaticinantur, ita nec illi sunt probandi qui duntaxat vitia venarum ex vrina cognosci volunt. Nam quum aliquæ partes se exonerent in venas, vt caput; cur non

non poterit vrina illarum affectus significare a quibus excrementa decidunt? Quippe quum experientia doceat, spumosas vrinas capitis plenitudinem significare, & ab eo descensum pituitæ in subiectas partes docere: Præterea quum pituitæ generatio fiat in hepate, non solum vitio hepatis, sed etiam quando ventriculus non satis concoxit nec præparauit alimentum hepati; poterit vtique vrina etiam significare: quod non semel docuit experientia. Vbi enim aquosæ minguntur vrinæ, raro aberrat Medicus, sed debilem ventriculi concoctionem præsagit. Adhæc quum excrementa quæ cum vrina misceri solent, sæpe non misceantur, eo quod ad alia loca ferantur, indicat profecto etiam illarum partium mala, ad quas huiusmodi humores reuocari solent. Quo pacto delirium pronuntiamus ex vrina quæ in febribus tincta mingebatur, & postea alba & tenuis emittitur, nulla facta euacuatione bilis. Et quoniam crassitudo subiugalis in vrinis flatum inclusum habet, qui superiora petere solet, merito ex tali vrina capitis dolorem diuinat Hippocrates. Itaque vrina potest ostendere earum partium affectus in quibus gignitur, & a quibus materiam capit ex qua gignitur, nec non ea a quibus colorem, crassitudinem, contenta, opacitatem, perspicuitatem, odorem & reliqua quæ in illis consideranda esse diximus, recipit, nec non partium per quas transit,

& in quib⁹ retinetur, & per quas expellitur, nec non earum quæ priuant eam aliquo humore qui cum ea misceri solet. Ac vbi supprimitur, ostendit vel non gigni ipsius materiam defectu potionis & aquosi humoris, aut non attrahi a partibus destinatis ad illius attractionem, aut non expelli ab illis quæ comparatæ sunt ad illius expulsionem a natura, aut viam illi præclusam in illis partibus per quas permeat, aut illius materiam ad alia membra transferri.

QVAENAM EX ILLIS QVAE sunt in vrina, certiora præbeant indicia.

CAPVT XXVI.

DIXIMVS ex vrinæ qualitatibus, quantitate, contentis & consistentia, indicia sumi ad partes corporis & ipsarum mala dignoscenda. Sed quoniam prædicta parem vim nequaquam obtinent, ideo singulis tribuẽda est propria dignitas & facultas: qua in re tradũt omnes scriptores de hac re leuiora esse indicia, quæ sumuntur a colore quam a cõsistentia; & hæc minora esse illis quæ dicuntur a contentis. quę vera quidem sunt. Nam exiguus sufficit humor ad colorem vrinę mutandum. exigua pręterea requiritur vis naturæ ad generationem illius humoris: ad crassitiem vero vrinę plus requiritur humoris. Propterea vrina quæ habet crassitudinem

dinem, ostendit humorem pati facile, & naturam validam esse, vt quæ potens sit materiam eam vincere & expurgare. Contenta vero quæ nubeculam, sublimamentum & sedimentum faciunt, (de his enim intelligimus quum maximam vim contentis damus) non possunt gigni & expelli, nisi constante naturæ robore; præsertim quum perseuerant & in melius procedunt. Quare merito primas obtinent in significanda salute, & breuitate ipsius morbi. Verum vt hæc quæ diximus maiorem habeant vim in pluribus ad salutem aut mortem significandam quum adsunt aut absunt, tamen ex alijs possumus melius eadem prædicere. Etenim putredinem, vlcera, & abscessus, qui per vrinam solent vacuari, fœtidus odor vrinæ euidentius prodit quam color, consistentia & cõtenta. Pręterea in febribus si vrina supprimitur aut opaca est, certiora erunt indicia mortis quam si vrina sit tenuis, decolorata, sine contentis. hæc enim solam cruditatem ostendunt, quæ tempore emendari potest: illa vero causas habet deteriores. nullum enim seruatum vidi cui esset suppressa vrina in continuis febribus absq; solito vitio renũ aut vesicæ. Fiunt enim tales suppressiones ex maximis obstructionibus hepatis & renum repente factis, vt Anatomia docet. quæ obstructiones eo tempore omnia remedia contemnunt. Opacitas vero, vt ostendimus, proprias habet causas, quũ internæ causæ sunt.

Sic colores vrinæ certiora præbent indicia humoris peccantis in corpore quam alia. Habent ergo singula alijs maiorem vim ad quædam significanda. Ad robur vero virtutis ostendendum vnde salutem prædicimus, contenta maximam obtinent dignitatem: quoniam cum virtutis alteratricis debilitate nequit vinci materia & domari pituita, & ea excerni miscerique cum vrina.

QVAE CONSIDERANDA VT recte iudicemus de vrinis.

CAPVT XXVII.

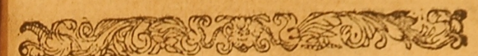
SI ex qualitatibus, substantia, quantitate, & cõtentis in vrina iudicia sumi debent, danda opera est vt ista omnia maxime talia appareant qualia fiunt in corpore. Propterea omnia recte sunt cõsideranda quæ nostrum iudicium corrumpere possunt. Quare iubet Galenus vrinas omnes, quas reddunt ægri, separatim esse colligendas. Sic enim intelligitur quantum illi mingant: ex quo dignoscitur si quid natura excernat vltra portionem. Verum etsi vrina tota quæ mingitur inspiciẽda est, nõ tamen singulæ vrinæ eas possunt habere qualitates vel substãtiam & contenta quæ morbosas dispositiones declarent. Nam quæ ingesto recenter cibo aut inuadente accessione febris minguntur, nec colorem nec crassitiem nec contenta habere possunt; quoniam tunc non est facta generatio excre-

excrementorum quæ illa pariunt. Vt autem remouendæ sunt corporis affectiones quæ non ostendunt eos humores qui cum vrina misceri solent: ita videndum ne quæ in vrina sunt, ab externis causis sint facta. Nam absumpto liquore cassiæ, nigræ & fuliginosæ & crassæ redduntur vrinæ; & absumpto rhabarbaro, flauæ & crassæ; deuorata vero terebenthi resina, odoratæ. Hæc ergo sunt remouenda quæ vrinas inficiunt, nec tales emitti permittunt, quales efficit interna corporis dispositio. Vult quoque Auicenna non esse inspiciendam vrinam ex qua iudicium ferre volumus, post sex horas a quibus reddita est: quia corrupta iam talis est quodammodo: nec statim post mixtionem inspicienda, vt separatio fieri possit contentorum a liquore: neque vento exponenda: nec soli aut aeri nimis frigido: hæc enim natiuas vrinæ qualitates corrumpunt. Inspicienda autem est in vmbra. nam solis & lucernæ lumen fallunt. Colligenda vero & in vitro claro, aut crystallo tenui, nullo colore extraneo infecto, quod pyramidalem habeat figuram, vt locus detur cõmodus figuræ sedimenti. nec transfundenda est ex vno vase in aliud: & debet esse debita substãtia inter oculum medici cõspicientis & vas vrinarium. Manum præterea admoueat medicus in opposita parte vasis vt radij colligãtur tanquam in speculo. hæc & similia considerãda sunt. Quoniã vero nonnulli specie alia-

rum rerum quæ similitudinem habent cum vrinis medicos decipere student, ideo tradendæ de hac re nonnullæ præceptiones: In vrina semper aliquid sursum deorsumq; ferri more atomorum, quod in alijs rebus non fit. tum, Vrinę quanto maiore distantia admouentur oculis, tanto tenuiores apparent. alia vero, quę similitudinem habent cum vrina, tanto crassiora apparent quanto magis distãt: vino excepto, quod & propinquum & remotum semper sui tenuitatem ostendit. Adhæc odor vrinæ proprius nõ sinit falli medicum. Verum difficilius est vrinas hominum ab vrinis aliorum animalium distinguere, quanquam Auicenna conetur in quibusdam id docere. Nam vrinam asini dicit esse sicut butyrum liquidũ cum turbiditate & crassitie exteriore: equorum vero vrinas dicit esse vrinis asinorum similes, sed esse clariores; ita vt superior medietas sit clara, inferior turbida. Ouium vero vrinæ sunt albæ ad citrinitatem tendentes, similes vrinis hominum, sed substãtiam non habent (eo nomine forte intelligens consistentiam) & earum sedimentum est sicut oleum aut amurca. vrina capreoli vrinis hominum & ouium similis est, sed clarior vrinis ouiũ, nec habet substantiam nec sedimentum. Hæc nunc de vrinis sufficiãt: quæ forte aliquando in maiore otio meliora & illustriora reddemus.

FINIS.

CAPI-

CAPITVM HVIVS LIBELLI INDEX.

Cap.		Pag.
I.	*De vtilitate huius operis.*	3
II.	*De generatione vrinæ.*	5
III.	*Differentiæ vrinarum.*	13
IV.	*De causis vrinarum.*	19
V.	*De causis consistentiæ vrinæ.*	20
VI.	*De causis qualitatum quæ sunt in vrinis.*	26
VII.	*De vrinarum colore.*	27
VIII.	*De albis vrinis & earum causis.*	29
IX.	*De causis vrinæ subpallidæ, pallidæ; subflauæ, flauæ; subruffæ & ruffæ.*	32
X.	*De rubea & subrubea vrina, & speciebus contentis subrubea.*	37
XI.	*De colore viridi in vrina.*	39
XII.	*De causis liuidæ vrinæ & nigræ.*	Ibidem.
XIII.	*De vrinis oleaceis.*	41
XIV.	*De causis opacitatis & luciditatis in vrina.*	44
XV.	*De causa opacitatis & luciditatis in vrinis, ex Galeno & alijs Scriptoribus.*	46
XVI.	*De odore vrinæ.*	58
XVII.	*De causis contentorum in vrina.*	61
XVIII.	*De nubeculæ, enæorematis & hypostasis causis.*	62

XIX. *De causis differentiarum contentorum in vrina.* 71
XX. *De his quæ perpetuo mala in vrinis apparent.* 75
XXI. *De causis bullæ & spumæ.* 79
XXII. *De causis pinguedinis.* 80
XXIII. *De corona.* 81
XXIV. *De causis quantitatis vrinæ.* 84
XXV. *Quarum partium dispositiones, & quos affectus vrinæ significare possint.* 86
XXVI. *Quænam ex illis quæ sunt in vrina, certiora præbeant indicia.* 88
XXVII. *Quæ consideranda vt recte iudicemus de vrinis.* 90

